АНАҒА ТАҒЗЫМ

2-бет

БАЛАҒАТ СӨЗ АЙТҚАНДАРҒА ЖАЗА ҚАТАЛ

5-бет

ЖЫМЫҚ

8-бет

ЗАҢ газеті

zangazet@mail.ru

№97 (3628) 26 желтоқсан 2023

ZANMEDIA.KZ

Қоғамдық-саяси, құқықтық газет

БҮГІНГІНІҢ БАС ТАҚЫРЫБЫ

ҰЛТТЫҚ ЖОБАЛАР ҰШПАҚҚА ШЫҒАРМАДЫ

Қазақстанда келесі жылдан бастап 2021 жылғы 12 қазандағы Үкімет қаулыларымен қабылданған 9 Ұлттық жобаның күші жойылады. Оған «Қазақстан Республикасы Үкіметінің кейбір шешімдерінің күші жойылды деп тану туралы» 2023 жылғы 28 қыркүйектегі №828 қаулы түрткі болып отыр.

(Соңы 3-бетте)

МӘСЕЛЕ

ОТБАСЫЛЫҚ ЗОРЛЫҚ-ЗОМБЫЛЫҚ:

тараптардың татуласу мүмкіндігі шектелді

Отбасындағы тұрмыстық зомбылық – өзекті әлеуметтік мәселе. Оны жасағандарға жауаптылық Әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодекстің «Жеке бастың құқықтарына қол сұғатын әкімшілік құқық бұзушылықтар» деп аталатын 10-тараудағы бірқатар бапта қарастырылған.

Бүгінгі таңда отбасылық-тұрмыстық қатынастар саласындағы заңсыз әрекеттер тыйылмай келеді. Тіпті ол қалыпты жағдайға айналып бара жатқандай. Соған орай зорлық-зомбылыққа қатысты заңға енгізілген маңызды өзгерістерді бірлесе талқылап, түйткілге заңды түрде тосқауыл қоюдың тетігін қарастырған жөн.

Статистикалық көрсеткішке сүйенсек, 2022 жылы Орал қаласының әкімшілік құқық бұзушылықтар жөніндегі мамандандырылған сотында тұрмыстық зорлыққа қатысты 511 іс қаралып, 29 әкімшілік іс тараптардың өзара бітімгершілікке келуіне байланысты медиация тәртібімен қысқартылған. 266 тұлғаға ескерту берілсе, 212 тұлға қамаққа алынып, 4 тұлғаға айыппұл түріндегі жаза тағайындалған. Ал 2023 жылы 1034 іс қаралып, 43 әкімшілік іс тараптардың өзара бітімгершілікке келуіне байланысты қысқартылған. 651 тұлғаға ескерту берілсе, 324 тұлға қамаққа алынып, 15 тұлғаға айыппұл салу түріндегі жаза тағайындалған. Бұл көрсеткіш отбасы-тұрмыстық қатынастар аясындағы құқыққа қарсы әрекеттер 2022 жылға қарағанда 2023 жылы екі есе, яғни, 51 пайызға артқандығын көрсетеді.

ӘҚБтК-нің 73-бабында құқық бұзушыға қатысты ескерту, не үш тәулікке дейінгі мерзімге әкімшілік қамаққа алу түріндегі жазалар қолданылып келген болатын. Ал, 2020 жылғы өзгерістерге сәйкес, мұндай құқық бұзушылық жасаған адамдарға тағайындалатын жаза ескерту жасау немесе бес тәулікке дейінгі мерзімге әкімшілік қамаққа алу болып бекітілді. 2023 жылдың 20 сәуірінде аталған жаза ескерту жасауға не бес тәулікке әкімшілік қамаққа алу болып заңда нақтыланды.

(Соңы 2-бетте)

ЖАНАШЫР

МЫҢ ШАҢЫРАҚТЫ ШАЙҚАЛТПАЙ САҚТАП ҚАЛҒАН СУДЬЯ

Билік айтқанның бәрі би емес, бітімін тапқан би! Осындай ел білетін, жұрт танитын бітімгер бидің бірі – Шымкент қаласының азаматтық істер жөніндегі ауданаралық сотының татуластырушы судьясы Еркен Отарбаев. Әрине, судья Е.Отарбаевқа мың шаңырақты шайқалтпай сақтап қалу оңайға түскен жоқ. Оның осы жолда он жылға жуық тер төккенін біреу білсе, біреу білмес. Сол білмейтіндерге Еркен Бостанбекұлын таныстырған жөн шығар.

Ізденген жетер мұратқа

Мен Ерекеңді Әділет министрлігінің Оңтүстік Қазақстан облыстық Сот актілерін орындау департаментінде бөлім басшысы болған кезінен танитын едім. Одан бері де зымырап он үш жыл өтіпті. Сол кезде департаментте қызмет істейтіндер «Отарбаев болмаса, мекеменің жұмысы жүрмей қалатын шығар» дейтін. Өйткені ол күн-түн демей, мыңдаған сот актісінің орындалуы үшін бар білімі мен күш-жігерін жұмсайтын. Бір сөзбен айтқанда, Отарбаевтың өзге қызметкерлерден оқ бойы озық екенін бәрі білетін.

Еркен Бостанбекұлы еңбек жолын 1994 жылы Еңбекші аудандық халық сотында ең төменгі қызмет – сот мәжілісінің хатшысынан бастап, сот жүйесінде 29 жылдан астам еңбек еткен. Сатылап өсіп, 20 жылда ОҚО Сот актілерін орындау департаменті басшысының орынбасарына дейін көтерілді.

Ол 1994–2000 жылдары Еңбекші аудандық халық сотында сот мәжілісінің хатшысы, сот орындаушы, одан кейін ОҚО Сот актілерін орындау департаментінде сот орындаушы болып істеді. 2001–2008 жылдары осы департаменттің Түлкібас аумақтық бөлімінде аға сот орындаушы, одан кейін облыстық департаменттің ұйымдастыру бөлімінде басшы, басқарама бастығы болды. Ал 2011 жылдан бастап ҚР Әділет министрлігінің ОҚО Сот актілерін орындау департаменті басшысының орынбасары қызметін абыроймен атқарып, 2014 жылдың тамыз айында Мемлекет басшысының Жарлығымен Шымкент қаласы Абай аудандық сотына судья болып тағайындалды.

Тараптарды татуластыру тапқырлықты талап етеді

2014–2023 жылдары Е.Отарбаев Шымкент қаласының Абай және Еңбекші аудандық соттарында татуластырушы судья болып істеді. Осы ретте татуластырушы судьяның кім екенін айта кетсем, бұл бітімгер судья немесе судья медиатор дегенді білдіреді.

Әлбетте, татуластырушы судья болу үшін ең алдымен, адамдарды өзара келісімге, яғни бітімге келтіре алатындай тапқырлық пен шешендік қабілет болу керек! Мұндай қабілет пен қасиет Еркен Бостанбекұлының бойынан табылатын. 2014 жылы қаламызда азаматтық, еңбек, жер, отбасылық және өзге де құқықтық қатынастан туындайтын даулар, сондай-ақ онша ауыр емес және ауырлығы орташа қылмыстар бойынша қаралатын істер көбейді. 2011 жылы қабылданған «Медиация туралы» заң қолданысқа енгенімен, елімізде қаралған барлық істің небәрі 1 пайызы ғана медиация тәртібімен шешілетін. Соған орай 2013 жылы 20 қарашада өткен Қазақстан Судьялар одағының VI съезінде Президент: «Медиация туралы заңнаманың жетілмегендігі біздің еліміздегі даулы жағдайларды реттейтін соттық емес институттардың дамуын тежеп отыр. Биыл барлық істің 1 пайызы ғана медиация тетіктерін пайдаланумен қаралды. Медиация туралы отандық заңнаманы халықаралық стандарттармен сәйкестендіру керек. Бұл Қазақстанның сот жүйесіне оң ықпал етеді, соттардың жүгін жеңілдетуге септігін тигізеді» – дей келе, азаматтық процесті модернизациялап, Азаматтық процестік кодекстің жаңа жобасын жасауды тапсырған болатын.

(Соңы 6-бетте)

МӘСЕЛЕ

ОТБАСЫЛЫҚ ЗОРЛЫҚ-ЗОМБЫЛЫҚ:

тараптардың татуласу мүмкіндігі шектелді

(Соңы. Басы 1-бетте)

Сонымен қатар, бұқаралық ақпарат құралдарында көп талқыланған баптың бірі – кодекстің 73-1-бабы. Денсаулыққа қасақана жеңіл зиян келтіруге байланысты жауаптылықты белгілейтін бұл баптың 1-1-бөлігі құқық бұзушымен отбасы-тұрмыстық қатынастағы орын алған құқық бұзушылыққа ескерту жасау немесе он бес тәулікке дейінгі мерзімге әкімшілік қамаққа алу бөлігімен толықтырылды. Сондай-ақ, 73-2-бабы ұрып-соғу 1-1-бөлігімен, яғни құқық бұзушымен отбасы-тұрмыстық қатынастағы орын алған құқық бұзушылықтарға ескерту жасау немесе он тәулікке дейінгі мерзімге әкімшілік қамаққа алу бөлігімен толықтырылды.

Бұл жерде ерлі-зайыптылар арасында жанжал туындап, бір-біріне қол көтеретін болса, ол әкімшілік теріс қылық ретінде бағаланып, сот кінәлі тарапқа жаза тағайындаған кезде, шаңырақты шайқалтпай, отбасын сақтап қалу және татуластыру мақсатын көздейді. Өйткені, шешім шығару алдында сот жәбірленушінің жазаға қатысты өтінішін де ескереді. Сот тәжірибесі көрсеткендей кодекстің бұл бабы бойынша қаралған істерде жәбірленуші тек әйелдер бола бермейді. Ер азаматтар да дене жарақатын алып, әйелінің немесе басқа да жанұя мүшелерінің үстінен арызданатын кез аз емес.

Мемлекет басшысы отбасы-тұрмыстық қатынастар аясындағы құқыққа қарсы әрекеттерден туындап отырған мәселелерге баса назар аудара отырып, 2022 жылғы 1 қыркүйектегі жолдауында отбасылық зорлық-зомбылыққа қатысты құқық бұзушылықтар үшін жауапкершілікті күшейтуді тапсырды. Осы тапсырманы орындау мақсатында 2023 жылғы 20 сәуірдегі заңмен Әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодекске өзгерістер мен толықтырулар енгізілді. Осылайша тұрмыстық құқық бұзушылықты тіркеу арыздану сипатынан құқық бұзушылықты анықтап ашу сипатына өтті.

ӘҚБтК-нің 64-бабына енгізілген өзгерістер жәбірленушілердің шағымынсыз әкімшілік құқық бұзушылық туралы істерді қозғауға мүмкіндік береді. Егер бұрын жәбірленушіден арыз талап етілсе, енді тұрмыстық зорлық-зомбылық жасау фактісі бойынша уәкілетті орган істі қозғауға құзыретті. Соңғы шешімді сот қабылдайды.

Тараптардың татуласу мүмкіндігі шектелді. Енді бір-ақ рет татуласу мүмкін болады. Осы кодекстің бұрынғы нормасына сай отбасы-тұрмыстық қатынастағы орын алған құқық бұзушылықтар жәбірленушінің арызы бойынша ғана қозғалып және тіпті бірнеше қайтара теріс қылық танытып, құқық бұзушылық жасаған тұста да отбасы мүшелері татуласқаннан кейін іс тоқтатылатын. Ал, жаңа нормадағы 64-бапта бұл талаптар өзгертіліп, 1-1 бөлікпен, яғни осы кодекстің 73, 73-1 немесе 73-2-баптарында көзделген әкімшілік құқық бұзушылықтарды алғаш рет жасаған адамдар, егер олар жәбірленушілермен, өтініш берушілермен татуласса, соның ішінде медиация жолымен татуласып, келтірілген залалды өтесе, сот оларды әкімшілік жауапкершіліктен босата алады. Бұдан көретініміз, құқық бұзушылық жасаған тұлға тек бір мәрте ғана татуласу мүмкіндігіне ие, сол әрекетті қайталап жасаған тұлғаның жәбірленушімен татуласса да жауапкершіліктен босатылмайтынын ескерген жөн.

Отбасы-тұрмыстық қатынастар саласында құқық бұзушылық жасағандардың жазалау шарасы қатаңдатылып, әкімшілік қамаққа алудың нақты мерзімі белгіленді. Сондай-ақ, қайталап жасалған құқық бұзушылықтар үшін әкімшілік қамаққа алудың мерзімі 25 тәулікке дейін ұзартылды.

Деректерге сай отбасындағы зорлық-зомбылықтың 80 пайызға жуығы әйел адамдарға қатысты жасалған, егде адамдар мен балалардың зорлық-зомбылық әрекеттерге тап болатын жағдайлары да аз емес. Бұл жерде заң, отбасылық құқық-бұзушылық көбінесе лотенттік жағдайда жасалатынын, барар жері жоқ, араша түсер жақын адам таппаған жәбірленушілер амалсыздан кешірім беруі мүмкіндігін ескеріп, татуласуды бір мәртемен шектеп отыр.

Сотта қаралған істерге қарағанда көп жағдайда отбасындағы зорлық-зомбылықтың орын алуы азаматтардың отбасылық мәдениеті, қарым-қатынасының төмендігі, әлеуметтік жағдайының аз қамтылуы, материалдық және психикалық зорлыққа тәуелділігі, спирттік ішімдіктер немесе есірткілік заттарға құмарлығы салдарынан туындап отырғандығы байқалады. Мұндай құқық бұзушылықтан тараптармен қатар, сол теріс қылыққа еріксіз куә болатын жанұядағы жасөспірім балалар мен егде жастағы қариялар да зардап шегетінін ұмытпаған абзал.

Отбасылық-тұрмыстық қатынастар саласындағы заңсыз әрекеттердің өсуін тежеу үшін отбасылық институтқа мән беріп, оны заңнамалық деңгейде нығайтудың жаңа тетіктерін енгізу қажет.

Руслан ДЕМЕУОВ,
Орал қаласы әкімшілік құқық бұзушылықтар жөніндегі мамандандырылған соты әкімшісінің басшысы

САРАП

Ажырасуды төмендету аса маңызды. Мемлекеттің демографиялық жағдайының жақсаруына кері әсерін тигізетін негізгі себеп ерлі-зайыптылар некесінің бұзылуына байланысты болып отыр.

ЖҰБАЙЛАР ЖАНЖАЛДАССА, ЫНТЫМАҚ ЖОҒАЛАДЫ

Болат КАРАБАЕВ,
Шымкент қаласы кәмелетке толмағандардың істері жөніндегі мамандандырылған ауданаралық сотының судьясы

Ажырасу жас отбасылар арасында ғана емес, кәмелет жасқа толған 4-5 баласы бар ересек азаматтарда да кездеседі. Ажырасудың алдын алу шаралары қолға алынғанымен, әлі де болса бұл бағытта атқарылатын іс жетерлік. Сондықтан мемлекеттік және қоғамдық ұйымдармен, жергілікті атқару органдарымен ведомствоаралық тығыз қарым-қатынас орнату, ерлі-зайыптыларды бітімгершілікке келтіру жұмыстарын жалғастыру керек.

Ажырасуды социологтардың бірі тәрбиедегі кемшілік деп таныса, бірі қоғамнан, ортадан көреді. Бірі материалдық құндылықтардың алға шығуынан, енді бірі ұлттық салт-дәстүрдің ұмытыла бастауынан деп жатады. Ең қорқыныштысы, бұл қоғамда қалыпты жағдай ретінде қабылдана бастады.

Егер де мемлекеттің демографиялық тұрғыдағы жағдайын қарасақ, ажырасу мәселесі де халықтың статистикалық өсіміне әсерін тигізетініне көз жеткізе аламыз. Сол тұрғыда біздің негізгі мақсатымыз шаңырақтағы кикілжіндерге жол бермей, отбасын құрған азаматтарға ажырасудан бас тартып, ақылды шешімге қол жеткізіп, ортада қалған ұрпақтарының болашағын бірінші орынға қойып, шаңырақты сақтап қалу қажеттігіне жол көрсету.

Десек те, бұдан зардап шегетін, әрине, балалар. Өйткені, олардың әкесі мен шешесі ортақ болғандықтан, екеуінің жолының екі айырылғанына қатты қамығады. Ес біліп қалған балалар әкесін (анасын) іштей күтіп, көпке дейін ата-аналарының қайта қосылуын тілеп жүреді. Осы мезетте бала күйзеліске ұшырап, күліп ойнаудан қалып, селқос, бейтарап, ызақор, қаскөй не тұйық болып өседі.

Әрине ажырасуға негіз болатын көптеген себеп болады, оның ішінде басқа отбасын құру, жұбайының әйеліне қол көтеру арқылы қысым көрсетіп ішімдікке салынуы т.б. себептер. Алайда жұмыссыздық салдарынан некенің бұзылатын кездері де баршылық.

Отбасын құрған кезде ерлі-зайыптылар қуанышта да, қайғыда да бірлесе жүкті көтеруге бір-біріне уәде береді. Өмірде материалдық жағдайда қиын кезеңдер кездеседі, осы кезеңде бір-біріне көмектесіп түсіністікпен қарап, отбасын сақтап қалуға күш-жігер мен табандылық қажет, қиындықтан өтуге шыдамдылық керек.

Қоғамда ажырасу мәселесіне біркелкі көзқарас қалыптасқан, яғни жастар ажырасуға мәселе деп қарамайды, әсіресе жасөспірім балалары бар отбасылар. Мұндай кереғар көзқарас біздің менталитетімізде бұрын соңды болмаған. Бала, ұрпақ, болашақ деген ұғым әр азаматтың негізгі мұраты болса, ажырасу мәселесі жоғары деңгейге көтерілмес еді.

Сондықтан қазірден бастап ажырасудың алдын алғанымыз жөн. Ел іргесіне сызат түсіретін бұл әрекеттің зияны шаш-етектен. Әсіресе, ерлі-зайыптылардың ажырасуынан екі жаққа тиер моральдық-психологиялық зиян бір бөлек, ең бірінші кезекте ауыр соққы балаға тиері тағы анық, оған екі жақ та жауаптылықпен қарауы абзал.

Шаңырақтың қазығы қуатты болу үшін екі жақтан да терең ақыл, зор шыдамдылық пен өзара сыйластық қажет, сол кезде ғана өсіп келе жатқан ұрпақтың келешегіне сеніммен қарауға болады!

ҚҰРМЕТ

АНАҒА ТАҒЗЫМ

Кенен ауылында ақ түйенің қарны жарылып, жылдар бойы толассыз жасалған әрекеттің берекетін көрген күн болды. Қазақтан шыққан тұңғыш әйел-киномеханик, КСРО Киномотографиясының үздігі, Қазақстанға еңбегі сіңген мәдениет қызметкері, Жамбыл облысының Құрметті киномеханигі – Рәпия Халыққызына арналған мұражай кабинет ашылды.

Мұражайға ардақты ананың көзі тірісінде тұтынған заттары мен тарихи құнды жәдігерлер қойылды. Сонымен қатар мұражайдың екінші бұрышы Рәпия анамыздың өмірлік жары, Қазақ КСР-і оқу ағарту ісінің үздігі, Ұлы Отан соғысының ардагері, 40 жыл бойы ұстаздық еткен ардақты әке – Ордабай Сәдібековке арналды.

Ауыл халқы мен Алматыдан арнайы келген мәртебелі қонақтар мұражайды аралап, қойылған әрбір фотоархив, құнды жәдігерлермен танысты. Мәдениет үйінің меңгерушісі Жазира Орынқызының ұйымдастыруымен өткен салтанатты шарада Қазақфильм түсірген «Рәпия» атты деректі фильм мен өмір жолы туралы слайдтар көрсетілді. Фильмді көрген ауыл тұрғындары жас кездерін сағынышпен еске алды. Сонымен қатар, ардақты анаға арналып жыр шумақтары оқылып, ауылдың әнші апалар тобы мен мектептің мың бұралған жасөспірім бишілері сахна төрінде тамаша өнерлерін көпке тарту етті. Әсіресе, атақты Кенен Әзірбаев атамыздың шәкірті Асылқұл Бүрбаевтың ұлы Ерлан Бүрбаевтың кеш иесіне арнап шығарған өлең жолдары көпшілік ілтипатына ие болды.

Сөз алған «Желтоқсан ақиқаты» республикалық қоғамдық бірлестігінің төрағасы Болат Құрымбаев анамыздың фамилиясына мән беріп, «халық үшін туған екен, ендеше елі құрметтеген анаға қандай алғыс айтсақ та жарасады» десе, Ғылым академиясы қауіпсіздік қызметінің басшысы, полковник Сайфутдин Шамсутдинов, Ұлттық мемлекеттік кітап палатасының қызметкері, жазушы-журналист Нұрымжан Мауыт және елге танымал ардагер фотограф Қуантқан Сапаровтар Рәпия ананың қолынан дәм татып, ғибратқа толы әңгімелерін тыңдағанын сөз етіп, осындай қуанышты шараға куә болып отырғандарына шексіз алғыстарын жеткізді.

Сонымен қатар, 20 жылдай асыл анамыздың жанында жүріп бел шәкірті болған Серік Сұраншыбайұлы ағамыз да үйренген тәлім-тәрбиесінің өміріне үлкен бағдаршам болғанын айта келіп, Рәпия анаға ашылып отырған мұражайды ауыл халқы көптен күткендігіне ерекше тоқталды. Ауылдағы ақсақалдар алқасының төрағасы Тұрсымбек, Сиязбай, Аман ағаларымыз да аяулы ана туралы қызықты естеліктер мен бірге өлең жолдарын тарту етті.

«Бір кісі жаққан отқа мың кісі жылынады» деген екен бабаларымыз. Өзі қойған кинолары арқылы бар ғұмырын ауыл мәдениетінің өркендеуіне арнаған ардақты ана Рәпия Халыққызының еңбегі әрқашан ел жадында. «Қордай ауданында алдағы жылы үлкен мұражайдың қабырғасы қаланбақшы, сол мұражайда анамыздың атына бір бөлме ашылады» деді аудан әкімінің орынбасары Дамира Маратқызы.

Қазіргі таңда Қазақстан Президенті Қасым-Жомарт Тоқаев тұлғалар арқылы жас ұрпақты тәрбиелеуді жолға қойып отыр. Олай болса, өзі 40 жыл табанынан тік тұрып қызмет еткен клубқа, аты және ауылда көшеге аты Рәпия Халыққызына беріліп жатса, нұр үстіне нұр болар еді.

Ақын ОРДАБАЙҰЛЫ

ҚазҰУ – 90

ШЕБЕРЛІК ТӘЖІРИБЕМЕН КЕЛЕДІ

Маман дайындауда теориялық білімді тәжірибемен ұштастыруға ерекше ден қойылады. Себебі, теорияны жаттап алу мен үйренгенінді іс барысында қолдана білудің айырмасы үлкен. Соған орай әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университеті оқытушылар құрамын жасақтау мәселесіне үлкен жауаптылықпен қарайды. Бүгінде Заң факультетінде білікті заңгер ғалымдармен қатар, құқық қорғау, прокуратура, сот, адвокатура мен заңгерлік салада мол тәжірибе жинақтаған мамандар дәріс оқып, студенттердің таным-түсінігін кеңейтуде.

Бұдан бөлек, елге танымал заңгерлерді арнайы шақырып, студенттермен кездесу өткізу дәстүрге айналып отыр. Шәкірттер қандай заңгерлермен танысып, кімдердің дәрісін тыңдағасы келетінін факультет басшылығына айтып, өз ұсыныстарын білдіреді. Заң саласында белгілі бір нәтижеге жеткен, елдің алғысын алып жүрген заңгерлердің кеңесін тыңдап, өмір жолына үңілу жастарға айтарлықтай стимул береді. Әсіресе, елімізге белгілі заң қайраткерлері Қайрат Мәми, Мұсабек Әлімбеков, Бақытжан Базарбек, Абзал Құспан секілді азаматтардың өмір жолына үңіліп, тәжірибелерін білу студенттерге өте пайдалы.

Сонымен қатар, студенттер алған білімін жұмыс барысында тиімді қолдануға дағдылануы үшін әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университетінде Студенттер сенатының заң клиникасы ашылып, біраз жылдан бері нәтижелі жұмыс жүргізіп келеді.

Заң клиникасында жоғары курс студенттері құқықтық көмек сұраған түлектерге жол көрсетіп, университетте құқыққа қайшы әрекеттердің жасалмауына бастамашылық жасауда. Сондай-ақ, Праламент қабырғасында талқыланған жаңа заңдардың барлығы осы заң клиникасында студенттер сүзгісінен өтеді. Жастар жаңа заңның жетістігі мен кемшілігін көрсетіп, өз ұсыныстарын білдіруде қашанда белсенді. Заң клиникасының кеңес органының 10 мүшесі бар. Бұл құрамды заң клиникасы жетекшісінің ұсынысы бойынша ҚазҰУ-дың құқықтық мәселелер жөніндегі проректоры бекітеді. Кеңесші-студенттер заң клиникасының мүшелері болып табылады. Олардың да саны шектеулі.

Студенттер сенатының заң клиникасы Алматы қаласы тұрғындарына ақысыз негізде заңдық кеңестер береді; құқықтық сауатты арттыру мақсатында лекциялар мен семинар-тренингтер өткізеді, университет әкімшілігі алдында студенттер мүддесін қорғайды және студенттер арасында құқықтық іс-шаралар ұйымдастыруға мұрындық болып келеді.

Бахытгуль КОНЫСБАЙ,
әл-Фараби атындағы ҚазҰУ кеден, қаржы және экологиялық құқық кафедрасының доцент м.а, PhD докторы

БҮГІНГІНІҢ БАС ТАҚЫРЫБЫ

ҰЛТТЫҚ ЖОБАЛАР ҰШПАҚҚА ШЫҒАРМАДЫ

(Соңы. Басы 1-бетте)

Сол себепті 2024 жылғы 1 қаңтардан бастап «Ұлттық рухани жаңғыру»; «Дені сау ұлт»; «Білімді ұлт» сапалы білім беру»; «Цифрландыру, ғылым және инновациялар есебінен технологиялық серпіліс»; «2021–2025 жылдарға арналған кәсіпкерлікті дамыту»; «Қуатты өңірлер – ел дамуының драйвері»; «Қазақстандықтардың әл-ауқатын арттыруға бағытталған орнықты экономикалық өсу»; «Жасыл Қазақстан» және Қазақстан Республикасының агроөнеркәсіптік кешенін дамыту жөніндегі 2021–2025 жылдарға арналған Ұлттық жобалардың ғұмыры аяқталады.

ҚР Президентінің 2021 жылғы 7 қазандағы № 670 Жарлығымен алғашқы кезде 10 ұлттық жоба бекітілген еді. Олардың арасынан кейін бірінші боп «Қауіпсіз ел» ұлттық жобасы қатардан шығып қалды. Енді келесі жылдан бастап Үкімет жұмысын бағалауда бірде-бір Ұлттық жоба болмайтын сияқты. Ал жаңасын жасап, қабылдау үшін қанша уақыт қажет екенін әзірге ешкім дөп басып айта алмайды.

Жалпы, Ұлттық жоба мәселесін Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев алғаш рет 2020 жылғы 1 қыркүйектегі жолдауында көтерген болатын. Онда мемлекеттік басқарудың жаңа үлгісі туралы айтқан кезде: «Дәстүрге сай, мемлекеттік жоспарлау жүйесінде жоспарлау, орындау және бағалау қызметін негізінен мемлекеттік аппарат атқарады. Бұл – дұрыс емес. Мемлекеттік жоспарлау жүйесі адам ресурстарын барынша жұмылдыруға тиіс, яғни жеке сектор мен қоғам өкілдерін толыққанды серіктестер ретінде жұмыстың барлық кезеңіне – жоспарлауға, орындауға және бағалауға тартуы керек. Саналуан көрсеткіштер мен индикаторлардан тұратын мемлекеттік бағдарламалар әзірлеуді тоқтату қажет. Барша азаматқа түсінікті, қысқа әрі нұсқа ұлттық жобалар форматына көшкен жөн. Негізгі мақсат – жұмыстың барысы емес, нәтижесі болуға тиіс» деген еді.

Ал 12 қазанда Үкімет мемлекеттік органдар әзірлеген Ұлттық даму жобаларын қараған кезде Ұлттық жобалар Жалпыұлттық басымдықтарды, Ұлттық даму жоспарын және Ұлттық қауіпсіздік стратегиясын іске асыру үшін әзірленгені сөз болды. Олардың басым міндеттері ретінде экономика тұрақтылығы мен бәсекеге қабілеттілікті одан әрі күшейту, халықтың өмір сүру сапасын жақсарту керектігі айтылды. Онда Ұлттық жобаларды бюджет қаражаты мен жеке инвестиция есебінен қаржыландыру көзделіп отырғанын жеткізген Үкімет басшысы қаржыландыруға 49 триллион теңге жұмсау жоспарланғанын жеткізді. Оның 33 триллионы, яғни, 67 пайызы жеке инвестиция болады деп көрсетілді. Алайда, 2022–2023 жылдары бұл Ұлттық жобаларға республикалық және жергілікті бюджеттен ғана емес, жеке инвестициядан бөлінген қаржының қаншалықты тиімді не тиімсіз жұмсалғанын және оның қандай нәтижесі болғаны әзірге белгісіз.

Президенттің 2020 жылғы жолдауында айтылған «мемлекеттік басқару саласындағы реформаларды жүйелі түрде жүзеге асыру қажет» деген сөзі бойынша заң шығарушы билікте де, атқарушы билікте де орын алған ауқымды талқылауларды көре алмай отырмыз. «Ең алдымен, мемлекеттік басқаруға, кадр саясатына, шешім қабылдау жүйесіне және оларды орындау жауапкершілігіне деген көзқарасты өзгертуден бастауымыз керек. Пандемия және дағдарыс жағдайында мемлекеттік басқару жүйесі бар күш-жігерін жұмылдырып жұмыс істеуде. Жедел шешімдер қабылдау айтарлықтай уақыт пен қаражатты талап етеді. Бірақ алдағы жоспарларды назардан тыс қалдырмауымыз қажет. Сондықтан мен тікелей Президентке бағынышты болатын стратегиялық жоспарлау және реформалар агенттігін құру туралы шешім қабылдадым. Бұрын мұндай орган болды және өз жұмысын ойдағыдай атқарды. Енді осы агенттік қайтадан тұтас мемлекеттік жоспарлау жүйесінің негізгі орталығына айналады. Агенттік ұсынған реформалар нақты, іске асатын және ең бастысы, барлық мемлекеттік органдар үшін орындауға міндетті болуға тиіс. Реформалар жөніндегі жоғары Президенттік кеңес құрылады. Бұл кеңестің шешімдері түпкілікті болады. Тез өзгеріп жатқан ахуалға шынайы баға беру үшін Статистика комитеті агенттік құрамына беріледі» деген Қ.Тоқаевтың тапсырмасынан кейін қайта құрылған Стратегиялық жоспарлау және реформалар агенттігі үшін енді 2024 жыл үлкен сынақ болғалы тұр.

Сіз не дейсіз?

Мақсат ХАЛЫҚ, экономикалық сарапшы:

– Бұл Ұлттық жобалардың бәрі 2021 жылы қабылданды. Онда біраз мәселелер қамтылып, орындалуы тиіс бағыттары, мақсаттары, межелері қойылды. 2022 жылғы Қаңтар оқиғасынан кейін мен біраз сұхбаттарымда «Ұлттық жобалардың барлығын өзгерту керек. Өйткені, ол Қазақстандағы шынайы жағдайды көрсетпейді» деп айттым. Қаңтар оқиғасы елдегі байлар мен кедейлер арасындағы алшақтықты, әділетсіздікті, кедейлердің күн санап көбейіп бара жатқандығын, олардың қиын жағдайда жүргендігін, халықтың өмір сүру сапасының нашарлығын көрсеткен еді. Сондықтан мен осы мәселелердің бәрін ескере отырып, жаңа Ұлттық жобаларды қабылдауымыз керек деген ұсыныс айтқам. Сол уақытта қатты сынға қалдым. Әсіресе, Үкімет мүшелері тарапынан сын көп айтылды. Өйткені олардың позициясында бұл Президент қол қойып, бекітіліп кеткен жобалар. Сол себепті бұл мен үшін күтілген жағдай болды. Үкіметтің енді жаңа стратегия немесе жаңа жоба керек екендігіне көзі жетіп отыр. Меніңше, бізге экономикалық жаңа моделімізді қалыптастыратын стратегия керек әрі ол 15 жылға жоспарланғаны жөн. Президент жолдауындағы межені қарасақ, орта мерзімді уақыт 2029 жыл деп көрсетілген. Яғни, 6 жылдан кейін оған да жетеміз. Ал бізге орта емес, ұзақ мерзімді бағыт керек. 2050 жылға дейінгі стратегия, ондағы бәсекеге қабілетті 30 елдің қатарына кіреміз деген меже де көп жерде айтылмайды. Қазақстаның әлемдік еңбек бөлінісінде, нарықта үлесі қандай болады деген бағытта қазір бізде үлкен стратегия жоқ. Меніңше ол ұлттық экономикалық сипатта болу керек. Ол бүкіл халықтың жүрегіне үміт сыйлайтындай және оларды ұйыстыра алатындай стратегия болуы маңызды. Жаңа стратегия қазіргі жағдайды толық сипаттап, ендігі қадамдарымыз қандай болады және олар келесі 5-10 жылда қалай өзгереді деген сауалға жауап беретін құжат болуы тиіс.

Ерлік ЕРЖАНҰЛЫ,
«Заң газеті»

ОҢ ҚАДАМ

ҚазҰАЗУ – СТУДЕНТТЕРІН ЖАТАҚХАНАМЕН ТОЛЫҚ ҚАМТАМАСЫЗ ЕТКЕН ЖАЛҒЫЗ УНИВЕРСИТЕТ

2023 жылдың 22 желтоқсанында Қазақ Ұлттық аграрлық зерттеу университетінде күрделі жөндеуден өткізілген №3 студенттік жатақхана мен Орталық стадионның ашылу салтанаты өтті. Іс-шараға Қазақстан футболының ардагері Құралбек Ордабаев, «Алматы» олимпиадашылар дайындау орталығының басшысы, Олимпиада чемпионы Ермахан Ибраимов, бірінші жартылай орта салмақтағы IBO бокстан әлем чемпионы Жанқош Тұраров, инвестор компания басшылары қатысып, сөз сөйледі.

Университеттің басқарма төрағасы – ректоры Ақылбек Күрішбаевтың айтуынша, қазіргі уақытта жеке қолға өтіп кеткен университет активтерін кері қайтару жалғасуда. Мысалы, №6 студенттік жатақхана биыл тұрғын үй қорына қайтарылып, қосымша 280 студент баспаналы болды. Кезінде «Шаh» атты мейрамхана мен кеңсе ретінде жеке кәсіпкерге қызмет жасап келген №3 студенттік жатақхана да кері қайтарылып, толықтай күрделі жөндеуден өткізілді. Бұл мақсатқа университеттің бюджетінен 160 млн теңгеге жуық қаражат бөлінді.

Ректордың орынбасары Қуат Сұлтанғазиевтің айтуынша, мұндай ауқымды жөндеу жұмыстары соңғы 20 жылда жүргізілмеген. «Ритм Строй ЭК» ЖШС қолдауымен жатақхананың сыртқы және ішкі кеңістігі толық жаңғырды: тұрғын бөлмелер, ас үйлер мен дәліздер, тазалық орындары жаңаша дизайнмен өрнектелді, қажетті жиhаздар, мұздатқыштар, кір жуғыш машиналары мен газ плиткалары қойылды. Нәтижесінде заманауи келбеттегі 200 бөлме – студенттерге, 100 бөлме – магистранттар мен жас ғалымдар игілігіне берілмек. Тағы бір үлкен жаңалық – жақында «Қазақ-Строй» ЖШС-мен ынтымақтастық шарт негізінде 9 қабатты, 450 орындық жаңа студенттік жатақхананың құрылысы басталды. Инвестиция көлемі 2,3 млрд теңгеден астам. Жатақхана қасынан студенттер үшін Медициналық орталық тұрғызылмақ. Осындай нақты істер нәтижесінде, ҚазҰАЗУ Алматы қаласында өз студенттерін жатақханамен толық қамтамасыз еткен жалғыз университет атанды. Сонымен бірге, білім алушылар үшін басқа да әлеуметтік жеңілдіктер жасалуда. «Студент» әлеуметтік дүкені мен дәріхана ашылды, мұндағы баға өзге сауда орнындағы өнімдерден 15-20 пайызға төмен.

Жоғарыда келтірілген мысалдар – Жаңа Қазақстан жағдайындағы Қазақ Ұлттық аграрлық зерттеу университеті өмірінде болып жатқан игі өзгерістердің нышаны. Осы қолдаудың нәтижесінде, оқу ордасы биыл 4 халықаралық және ұлттық рейтингте лайықты орындардан көрінді.

Іс-шара барысында стадионды салған құрылыс компаниясының басшысы ҚазҰАЗУ футбол командасының капитанына салтанатты түрде стадионның символикалық кілтін тапсырды. Естеріңізге сала кетейік, стадионның құрылысын «Когкем» ЖК рекордтық қысқа мерзімде – бес айда бітірген болатын. Орталық стадионды жаңғыртуға «Atlant Systems» ЖШС жеке инвесторы тарапынан 150 млн теңге сомасында қаражат тартылды.

«Құрметті студенттер, достар, бүгін сіздерде үлкен мереке! Сіздер көптен армандаған стадионға қол жеткіздіңіздер. Университет басшылығы инвесторлармен бірлесе отырып, бұқаралық спортты қолдау мақсатында осы заманауи стадионды салып берді. Өте тамаша! Бұл ең алдымен, студент жастар арасында спорттың дамуына күшті серпін беретіні сөзсіз. Екіншіден, спортпен шұғылдану жастардың денсаулығын нығайтып қана қоймайды, ол болашақта араларыңыздан Олимпиада чемпиондарын тәрбиелейді», – деді Ермахан Ибраимов.

Нұрбол ЖЫЛЫС,
«Заң газеті»

БАЗЫНА

ҮЙЛЕНУ ОҢАЙ, ҮЙ БОЛУ ҚИЫН

Отбасы құндылығын, адамның қадір-қасиетін бағаламай, бір адамды бақытты етуге ұмтылмай, өмірдің қиындығына төзе алмай көптеген отбасының шаңырағы шайқалып жатыр. Ерлі-зайыптылар өзара келісіммен шешуге болатын мұндай дауларды көпшілік назарына шығарып, үлкен ортада талқылау қаншалықты дұрыс?! Отбасында үнемі ашуға бой алдырып ұрысып, дауласып жүргендер көп. Қазіргі отбасы даулары, оның ішінде отбасы-тұрмыстық қатынастар аясындағы құқыққа қарсы әрекеттері үшін қолданыстағы заңнамаға сәйкес, әкімшілік жауаптылықтар қарастырылған.

Отбасы құндылығын кез келген адам жоғары дәріптеуге тиіс. Енді ғана үлкен өмірге қадам басып, оң-солын жаңа таныған жас отбасын қолтығынан демеп, қолынан жетектеп, көшке ілесіп кеткенше қолдап жүру үлкен еңбек. Өкінішке қарай, казіргі кезде жастармен қатар, 50-60 жастағы адамдардың арасында да ажырасу орын алуда. Бұл жастағы үлкен кісілерден ажырасудың сырын сұрағанымызда, бірге тұрғысы келмейтіндерін айтады. Әрине, ажырасудан туындайтын мәселе аз емес. Соның ішінде жасөспірімдер қылмысын толық емес отбасындағы тәрбиенің әлсіздігімен байланыстырсақ шындықтан алыстай қоймаймыз. Дегенмен, қоғам да бала психикасына өзінше әсер береді. Жанындағы достары, сыныптастарының да әсері орасан.

Дей тұрғанмен, заман ағымына ілесу үшін таңнан кешке дейін үй көрмей жұмыс жасайтын ата-ананың бала тәрбиесіне уақыты жоқ. Ал жақындарының тәлімін көрмеген баланы оғаш әрекеттері үшін кінәлау тым қиын. Заманның қатал сыны талай тағдырдың бұзылуына, отбасылардың ажырасуына әкелді. Осы ажырасуды болдырмау үшін «Мерейлі отбасы», «Келіндер сайысы» сынды дәстүрлі шаралар отбасының шайқалмауына өзіндік үлесін қосуда. Сондықтан рухани іс-шараны көбірек қолдаған маңызды.

Л.КУЖЕКОВА,
Байзақ аудандық сотының жетекші маманы
ЖАМБЫЛ ОБЛЫСЫ

РУХАНИЯТ

МУЗЕЙГЕ КЕЛУШІЛЕР САНЫ ӨСТІ

Алматы музейлері кіру билеттерін сату арқылы 2023 жылдың 11 айында 60 миллион теңгеден астам табыс тапты. Яғни, өсім қазірдің өзінде жылдық жоспардан 200 пайызға жоғары болып отыр. Оны қалалық мәдениет басқармасының басшысы Ғани Майлыбаев музей ісін дамыту мәселелері жөніндегі кеңесте мәлімдеді.

Биыл 73 көрме ұйымдастырылып, оны тамашалаушылар саны 125 мыңнан асты. Бұл 2022 жылмен салыстырғанда екі есе көп. Жалпы, Алматыда музейлерге кіру билетінің құны 250-5000 теңге аралығында. Онда балаларға, зейнеткерлерге және студенттерге жеңілдіктер қарастырылған. Музей қызметкерлері 25 ғылыми және ғылыми-практикалық конференцияларға қатысып, әкімдіктің қолдауымен алғаш рет Францияның жетекші музейлерінде кәсіби біліктілікті арттыру курсынан өтті.

«Биыл музей мамандары белсенді де жемісті жұмыс жүргізіп, көптеген көрсеткіш бойынша үздік нәтиже көрсетті. Халықаралық ұйымдармен саланы дамытуға бағытталған 15 меморандумға қол қойылды. Біздің көрмелер тек қала аумағында ғана емес, Оңтүстік Корея, Италия және Австрияда да ұйымдастырылды. Қала басшылығының қолдауымен биыл мұражай қызметкерлерінің жалақысы 30 пайызға көтерілді», – дейді Ғани Майлыбаев.

Оның айтуынша, Алматыда қала әкімдігіне қарасты 8 музей бар. Олар: Алматы музейі, Ықылас атындағы халық музыкалық аспаптар музейі, Д.А.Қонаев музейі, С.Мұқанов пен Ғ.Мүсірепов тің әдеби-мемориалдық музей кешені, Н.Тілендиевтің мемориалды музейі, Мультимедиялық дәстүрлі музыка орталығы, А.Байтұрсынұлы музей-үйі, Райымбек батыр музей кешені.

Е.КЕБЕКБАЙ,
«Заң газеті»

ПАЙЫМ

ШАҒЫМНЫҢ АЗАЮЫ УӘКІЛЕТТІ ОРГАНДАР ЖАУАПТЫЛЫҒЫНА БАЙЛАНЫСТЫ

Жанна НҰРСАЛИНОВА, Өскемен қаласы әкімшілік құқық бұзушылықтар жөніндегі мамандандырылған сотының судьясы

Сот практикасындағы күрделі талқылаулардың бірі ӘҚБтК-нің 44-тарауы аясында азаматтардың шағымын қарастырумен байланысты туындайды. Тарау үш баптан тұрады. Кодекстің 827-бабына сәйкес, әкімшілік құқық бұзушылық бойынша іс жүргізуді жүзеге асыратын органның әрекеттері мен шешіміне қатысты азаматтар жоғары тұрған органға және сотқа шағыммен жүгінуге құқылы. Жоғары тұрған органға алдын ала жүгіну міндетті шарт емес.

Соның ішінде азаматтар әкімшілік құқықбұзушылық туралы хаттама жасау кезінде іс жүргізуге жауапты органның әрекетіне және шешіміне, атап айтқанда хаттаманың ӘҚБтК-нің 803-бабының талабына сәйкестігіне байланысты сотқа шағым келтіре алады.

Сот практикасы көрсеткендей, шағым түскен кезде азаматтар шағым берілген субъектіні дұрыс анықтамайды. Осыған байланысты шағым қай субъектіге қатысты берілетінін анықтау маңызды. Көбінесе сот практикасында шағымдар әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізуді жүзеге асыратын лауазымды адамның әрекеттеріне беріледі және әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттаманы заңсыз деп тануды және оның күшін жоюды талап етеді. Ал, қолданыстағы заңнамада хаттаманы заңсыз деп тану және оның күшін жою көзделмеген.

Көбінесе сот практикасында шағымдар әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізуді жүзеге асыратын лауазымды адамның әрекеттеріне беріледі және әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттаманы заңсыз деп тануды және оның күшін жоюды талап етеді. Ал, қолданыстағы заңнамада хаттаманы заңсыз деп тану және оның күшін жою көзделмеген.

Әкімшілік құқықбұзушылық туралы хаттама ӘҚБтК-нің 803-бабында көрсетілген барлық талаптар сақталған жағдайда, оған сәйкес тұлғаға қатысты іс қозғалатын құжат:

1) хаттаманың жасалған күні мен орны;

2) хаттама жасаған адамның лауазымы, тегі және аты-жөні;

3) өзіне қатысты іс қозғалған адам туралы мәліметтер (жеке тұлғалар үшін – тегі, аты, әкесінің аты (бар болған жағдайда), туған күні, тұрғылықты жері, жеке басын куәландыратын құжаттың атауы мен деректемелері, сәйкестендіру нөмірі, жұмыс орны, телефонның нөмірі және электрондық мекенжайы (егер бар болса); заңды тұлғалар үшін-заңды тұлғаның атауы, орналасқан жері, мемлекеттік тіркеу нөмірі мен күні, сәйкестендіру нөмірі мен банк деректемелері, абоненттік телефон, факс, ұялы байланыс нөмірі және электрондық мекенжайы (егер бар болса);

4) әкімшілік құқық бұзушылықтың жасалған орны, уақыты және мәні;

5) осы құқық бұзушылық үшін әкімшілік жауаптылықты көздейтін кодекстің 2-бөлімінің Ерекше бөлігінің бабы; куәгерлердің және жәбірленушілердің тегі, аты, әкесінің аты және олардың мекенжайлары;

6) өзіне қатысты іс қозғалған жеке тұлғаның не заңды тұлға өкілінің түсіндірмесі; метрологиялық тексерістің атауы, нөмірі, күні және техникалық құралдың, егер ол әкімшілік құқық бұзушылықты анықтау және тіркеу кезінде пайдаланылса түсініктемесі;

7) істі шешу үшін қажетті өзге де мәліметтер, оның ішінде әкімшілік құқық бұзушылық туралы істі қарау уақыты мен орны, сондай-ақ әкімшілік құқық бұзушылық жасау фактісін растайтын құжаттар қоса беріледі.

Демек, әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттаманың күшін жою іс бойынша лауазымды адам қабылдаған барлық шаралардың, сондай-ақ заңмен жол берілмейтін істің жиналған материалдарының заңсыздығына әкеп соғады.

ӘҚБтК-нің 784-бабының 3-бөлігіне сәйкес, әрбір дәлелдеме қатыстылық, ұйғарымдылық, деректілік жағынан бағаланады, ал жиынтықта жиналған барлық дәлелдемелер – істі шешу үшін жеткіліктілік тұрғысынан бағалауға жатады. ӘҚБтК-нің 783, 784, 829-11-баптарына сәйкес, құқықбұзушылық жасау кезінде дәлелдемелердің болуы немесе олардың болмауы, оларды бағалау, істің мән-жайы әкімшілік құқық бұзушылық туралы істі қарау кезінде анықталуы керек. Өйткені аталған істі қарау кезінде сот әкімшілік құқықбұзушылық жасалғанын, оны жасауға осы адамның кінәлі екенін анықтауға міндетті. Осыдан көріп тұрғанымыздай, әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттаманы заңсыз деп тану және оның күшін жою туралы шағымды сот қанағаттандыра алмайды. Алайда, азаматтар көп жағдайда дәл осы талаппен сотқа жүгінеді.

Мәселен, «А» деген азамат әкімшілік құқықбұзушылық туралы хаттаманың күшін жоюды талап ете отырып, хаттама жасау бойынша «Б.В. Г.» лауазымды тұлғалардың іс-әрекеттерін тану туралы шағыммен жүгінді. Сот отырысы барысында «Б»-ның іс бойынша іс қозғағаны және хаттама жасағаны, ал қалғандары басшылық құрамның мүшелері екені және оларға қатысты шағымның дәлелдері уәкілетті органның ұйымдастырушылық мәселелеріне қатысты екенін сот анықтады. Осыдан көріп тұрғанымыздай, шағым туындамас үшін іс қозғаған лауазымды адам қолданыстағы заңнама аясында қолдануға жататын барлық іс-әрекеттер бойынша толық жауаптылықта болатынын, егер заңнама талаптары сақталмаса, іс бойынша қатысушылардың заңды құқықтары мен мүдделері бұзылуы мүмкін екенін түсінуі керек. Әрі шағымда шағым берген адамның құқықтары қандай іс-әрекеттермен және әрекетсіздіктермен бұзылғаны көрсетілуге тиіс.

Мұндай шағымдар санының төмендеуі әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс жүргізетін лауазымды тұлғалардың өз жұмысына жауапкершілікпен қарап, оны заңға сәйкес жүзеге асыруына байланысты.

ШЫҒЫС ҚАЗАҚСТАН ОБЛЫСЫ

ИГІ ІС

Білімді шәкірт тәрбиелеу, білікті маман қалыптастыру – ұстаздың басты міндеті. Жоғары оқу орындарын әлемге танытатын, абыройын арттыратын – мықты түлектер.

БІЛЕГІҢЕ СЕНБЕ, БІЛІМІҢЕ СЕН!

Қазір нарықта әр сала мамандарын дайындап жатқан білім ордалары өте көп. Бұл бәсекелестік ортаны шетелдің көп жылдық тарихы бар жоғары оқу орындары да толықтырып отыр. Бүгінгідей дүниежүзін ғаламтор біріктіріп тұрған заманда жастардың әлем халқы мойындаған, көпшіліктің сұранысына ие болған танымал оқу орындарын таңдауына жол ашық. Тіл үйренген, болашағын халықаралық мамандықтармен байланыстырған балалардың көпшілігі осы мүмкіндікті пайдаланып, шекара асып, шетелдерде білімін жетілдіріп жүр.

Біздің еліміздің жоғары оқу орындары да жұмыс сапасын жақсартып, білім беру стандарттарын халықаралық талаптарға сай жаңғырып, жастардың сұранысына сай білім ошағын қалыптастыруға ден қойып отыр. Соның ішінде әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университетінің отандық жоғары оқу орындарының ішінде орны бөлек. Тарихы тереңнен бастау алатын қара шаңырақ жыл сайын әлемдік рейтингтерге қатысып, өзінің үздік университет екенін дәлелдеп келеді. Осы рейтингтер нәтижесіне үңілген жастар да ҚазҰУ-дың әлемдік білім беру саласындағы беделінің биік екенін аңғарса керек.

Әрине, кез келген университет неше түрлі жарнама жасап, өз студенттерін көбейтуге талаптанатыны талассыз. Осындай жарнамаларда университеттің материалдық мүмкіндігі, заманауи құрылғылардың қарастырылуы, болашақ кепілдіктер көрсетіліп жатады. Ал шындап келгенде университеттің беделін көтеретін, атын шығаратын – өмірде өз орнын тапқан, мамандығының мақтанышы болып жүрген шәкірттер. Олар білім ордасындағы білікті ғалымдардың еңбегінің еш кетпегенін, білім бағдарламасының сауаттылыққа құрылғанын өз істерімен дәлелдейді. Сонымен бірге оқу орнының ерекшелігі оқытушылар құрамымен ғана емес, жастарға жасалған жағдаймен, жатақхана мәселесінің оң шешіліп, кітапхана қорының молдығымен, студенттерді жақсы іске біріктіретін тәрбиелік шаралардың тиімділігімен де өлшенеді. Бұл ретте ҚазҰУ-дың принципі әл-Фарабидің «Тәрбиесіз берілген білім адамзаттың қас жауы» деген қағидасымен өзектес. Тәрбие, шәкірттерге қамқорлық мәселесі – университет үшін басты орында.

Міне, білім ордасында қысқы сессия да жақындап қалды. Соған орай Кеден, қаржы және экологиялық құқық кафедрасы мәжіліс өткізіп, шәкірттердің сынаққа дайындық мәселелесін талқылады. Кафедра меңгерушісі з.ғ.д., профессор Гүлдана Қуаналиева мен профессорлық-оқытушылық құрам студенттерге құқықтың көмек беріп, жол көрсетуге әрқашан әзір.

Жайсанбек АМАНЖОЛОВ, заң ғылымдарының кандидаты, әл-Фараби атындағы ҚазҰУ кеден, қаржы және экологиялық құқық кафедрасының доценті

ПӘРМЕН

АЛАЯҚТЫҢ АДЫМЫ ҚЫСҚА

Қазіргі таңда алаяқтық қылмысының өршіп тұрғаны жасырын емес. Ол жалған құжаттар жасау, сенімге кіру, алдап-арбау тағы да басқа түрлі айла-шарғыларды қолдану арқылы жасалып, бөтеннің мүлкіне қол сұғылып, азаматтарымыздің конституциялық құқықтары бұзылып жатыр.

Шымкент қаласының қылмыстық істер жөніндегі ауданаралық сотында 2023 жылдың 9 айында түскен 185 істің 70-не үкім шығып, 37 іс тоқтамға алынған, 35 іс бойынша шара көріліп, 12 іс қайтарылған, 7-іне іздеу жарияланған. Олардың ішінде алаяқтық қылмыстары бойынша да сот үкімі шығып, жолдары кесіліп жатқан істер баршылық.

Бірер мысал келтіретін болсақ, өткен жылы 1975 жылы туылған Г.П. деген азаматша Б.М. деген азаматқа қайтарымсыз 2 млн теңге несие алып беремін деп үгіттеп, Б.М-ның 1 млн 400 мың теңгесін алаяқтық жолмен иемденген. Басты сот талқылауында сотталушы Г.П. өз кінәсін мойындап, жәбірленушіге келтірген материалдық шығынын толығымен қайтарғанын және жәбірленушімен татуласуына байланысты қылмыстық жауаптылықтан босатуды сұраған. Ал жәбірленуші Б.М. өзіне келтірілген материалдық шығынның орны толығымен толтырылғанын, сотталушымен татуласқанын, сондықтан оған кешірім беретінін көрсетіп, сотқа қарсы арызын ұсынған.

Мұндай жағдайда сот сотталушы Г.П-ның іс-әрекеті ҚК-нің 190- бабы, 1-бөлігімен дәрежеленетінін, алайда жәбірленушінің кешірім беруіне байланысты сотталушының ҚК-нің 68-бабы, 1-бөлігіне сәйкес қылмыстық жауапкершіліктен босатылуға жататыны туралы қаулы шығарды.

Әрине, бұл айтуға ғана жеңіл. Жәбірленуші алаяқтық туралы құқық қорғау орындарына арызданып, сот қаулысы шыққанға дейін бір жылға жуық уақыт өтті. Қаншама тексерулер жүргізіліп, дәлелдемелер, айғақтар жиналды. Жүйкеге ауырлық түсті. Бірақ әділ соттың алдында адамдар татуласып, іс тоқтамға алынып отыр. Ал жауаптылықты сезінбеген қаншама адам темір тордың арғы жағына тоғытылып жатыр. Құқықтық мемлекетте өмір сүргеннен кейін, әділ заңның құрығы қашанда ұзын екенін біліп жүргені артық етпейді. Сондықтан, әрбір азамат өзінің іс-әрекетіне байыппен қарап, бөтенге зиян келтірмей адал, таза жұмыс атқарғаны абзал.

Гүлнұр ТАГИБАЕВА, Шымкент қаласы қылмыстық істер жөніндегі ауданаралық соты әкімшісінің бас маманы

КИЕ

ӨЗ ТІЛІҢ ҚҰРМЕТКЕ ЛАЙЫҚ

Біз көп ұлтты мемлекетпіз. Көршілеріміздің, туыстарымыздың арасында басқа ұлт бар екені жасырын емес. Күнделікті тіршілікте аралас-құралас тұрып жатқан соң, олармен өз тілінде сөйлесуіміздің еш әбестігі жоқ боп көрінеді. «Тұрғылықты жеріңнің тіліне құрметпен қара» деп айту ұят секілді. Сіз-біздігімізге сызат түсер деп қаймығып та қалатынымыз бар. Ал басқалар біздің көңілімізге қарап жатыр ма?

Тіл қай елде болса да қастерлі, құдіретті. Ол достықтың кілті, ынтымақтастықтың бастауы, ырыс-бereкенің алды, ұлттың нәрі мен ары. Тілсіз қоғам өмір сүре алмайды, тілдің өзі де қоғам бар жерде ғана пайда болып, өмір сүреді. Демек, қоғамнан тыс, бөлек тіл жоқ. Тіл – қоғамның жемісі.

«Тіл туралы» заңда «Қазақстан халқын топтастырудың аса маңызды факторы болып табылатын мемлекеттік тілді меңгеру – Қазақстан Республикасының әрбір адамзатының парызы» – делінген. Әрине, ұлттың ең бірінші сипаты – оның ана тілі. Ұлт анасы тіл болып есептеледі. Конституцияның 7-бабы 1-тармағында Қазақстан Республикасындағы мемлекеттік тіл – қазақ тілі деп анық жазылған, Ата Заңымыздан туындаған «Тіл туралы» заңда да осы жағдай берік қамтылып отыр. Біздің азаматтық парызымыз – тіл заңындағы талаптарды жүйелі түрде жүзеге асыру. «Тіл – біздің тұтастығымыз», «Тіл тағдыры – ел тағдыры» деп те айтып жүрміз. Сондықтан әр адам өз ана тілін көзінің қарашығындай қорғауға, оның орынсыз шұбарлануының қандайына болса да қарсы тұруға тиіс. Тіл туралы жазып, айтудан жалықпау керек. Себебі, тіл бүкіл бір халықтың жүрегі. Оның бойында ұлттық болмыс, ұлттық рух, дәстүр мен салт жатыр. Сондықтан әр халық өз тілінде мақтанып қана қоймай, оны дамыту жолында жұмыс жасағаны абзал. Себебі, қазір әлемде жойылып кетуі мүмкін тілдер қатары көп. Бұл тілдер қолданыстан қалып, сөйлеуі мен өмір сүруін тоқтатқандар. Ол сол ұлттың не халықтың жойылып кетуіне тікелей себеп. Одан қала берді отарға тап болған елдердің де тілдері сол держава тіліне бағынып, өз өмір сүру салтын жоғалтады.

Тілі өлсе, ұлттың да өмір сүруі мүмкін емес. Сондықтан сіз қай ұлттың өкілі болмаңыз, тіл үшін күресуге міндеттісіз. Сол тілде сөйлейтін соңғы адам болсаңыз да, тіліңіз жайында аманат қалдыруға, мұра қалдыруға тырысуыңыз керек. Ана тілінде жазылған құнды тарихи деректер, кейінгі ұрпақ үшін үлкен рөл ойнауы мүмкін. Мәселен, кезіндегі орхон, руна жазулары бүгінгі көптеген түркі халықтарына тән тарихи деректердің көзін ашып беріп отыр. Ендеше, сіздің де тіл өлмесе, ертеңгі ұрпақ үшін, жалпы адамзат үшін үлкен мәнге ие болары сөзсіз. Қазақ халқы қашанда өз тілін құрметтей білген. Тіл – келешек ұрпаққа аманат.

Сәкен НАХИПОВ, Түркістан облысы кәмелетке толмағандардың істері жөніндегі мамандандырылған ауданаралық сотының судьясы

ТҰЛҒА

Тарихшы Талас Омарбекұлы «Ашаршылықтың тарихын, жалпы тарихты архивте отырған адамдар жазуы керек. Архив ақтармаған адам, мейлі ол академик болсын, көне тарихқа бармауы керек» депті кезінде. Расында да, архивтік айқын деректерсіз көне тарих қабырғасының кемшін-кетігі әр жерден-ақ көрініп тұрғаны ақиқат.

ЗАҢГЕР АХМЕТ БІРІМЖАНОВ ТУРАЛЫ ТЫҢ ДЕРЕК

Ашық ақпараттар желісінде Алаш үкіметінің мүшесі, заңгер Ахмет Қорғанбекұлы Бірімжановтың 1919–1920 жылдары Семей қаласында отбасымен өмір сүргендігі, заң консультанты қызметін атқарғандығы жайында дерек берілген. Алайда Ахметтің Семейдегі кезеңінде нақты қай мекемеде, қай уақыттан бері қызмет еткендігі жайлы ақпарат жоқтың қасы.

Алаш қайраткері Ахметтің өмірбаянындағы осы бір ақтаңдақтың ашылмай жүруінің себебі 1919–1920 жылдардағы Советтік сібірлік төңкеріс комитетіне қарайтын Семей губерниялық төңкеріс комитетінің тарихы Семейдегі «Қазіргі заман тарихын құжаттандыру орталығындағы» (ҚЗТҚО) архивтік деректер арқылы жүйелі түрде зерттелмеуінен дер едік.

1871 жылы 7 желтоқсанда Торғай уезінің Тосын болысының №1 ауылында дүниеге келген Ахмет Орынбор ерлер гимназиясын 1891 жылы күміс медальмен, Қазан университетінің заң факультетін 1895 жылы алтын медальмен бітірген. Жоғары оқу орнын бітірісімен Орынбор округтық сотының кандидаты, одан кейін Торғай уезінің бітімші соты болып жұмыс істеп жүргенде, 1906–1907 жылдары Ресейдің 1-2 мемлекеттік Думасының мүшелігіне қатарынан екі рет Торғай облысы қазақтары атынан сайланады. 1906 жылы 2 шілдеде Дума отырысында сөз сөйлеп, аграрлық комиссияға қазақ депутаттарын енгізуді ұсынады. Депутат А.Қалменев екеуі қазақ жерінде қоныс аударушыларды жерге орналастыру комиссияларының заңсыздықтары туралы жоғары үкімет билігіне сұрау салады. А.Бірімжанов 2-Думада әскери дала соттарын жою туралы заң жобасын жасау комиссиясының құрамына енеді. Дума таратылғаннан кейін А.Бірімжановтың қазақ өлкесінде қызмет істеуіне рұқсат етілмей, 1917 жылға дейін Бузулук қаласында сот тергеушісі болған.

Ашкөздік пен ашаршылық жайлаған кезеңде қырға бас сауғалап, саяси қуғын-сүргіннен қашып, ел ішінде бой тасалап жүрген ағайынды Ахмет пен Ғазымбек Бірімжановтарға 1920 жылдың басында Семей губревкомында қызмет атқаруға мүмкіндік туады. Заңгер А.Бірімжановтың 1919 жылдан Семей қаласында тұрғанын Беркін Құрманбаевтың «Дума депутаты Ахмет Бірімжанов» деген кітабындағы Ахметтің ұлы Мұраттың 1919 жылы осы қалада дүниеге келгені туралы дерек беріледі. Әрі бұл деректі оның туған інісі Ғазымбек Қорғанбекұлы Бірімжановтың 24.01.1929 жылы тергеушіге берген жауабы нақтылай түседі. Ғазымбектің жауабы «Алаш қозғалысы» атты жинақтың 2-томының 20-21 бетінде берілген.

Колчак үкіметі күйреген тұста Алашорда қайраткерлері Совет билігінің жағына шығу туралы шешім қабылдаған болатын. Ғазымбек Колчак үкіметімен келіссөзге бара жатқан кезде Байтұрсынов Москвада бұлардың Совет жағына өтуі жайында келіссөз жүргізіп жатты. Торғай әскери кеңесі қаруды тапсырып, жауынгерлерді таратып жіберген соң Алашорданың басшылары Бөкейханов, Дулатов, Сейдалин, Қадырбаев және басқалар Семейге кеткен. 1919 жылдың желтоқсанында Ғазымбек те Семей қаласына аттанады, өйткені ол қалада ағасы тұрып жатқан.

Ғазымбектің берген мәліметін бекітетін деректі ғалым В.И.Козодой «Алихан Букейханов. Человек-эпоха» деген еңбегінде келтіріпті. Азамат соғысының барысында Колчактың Сібір Үкіметінің күні таусылып, Омбыдан Иркутск қаласына көшуге жинала бастаған шақта кадет партиясы басшыларының бірі Л.А.Кроль біздің Ә.Бөкейхановқа өздерімен бірге Иркутскіге кетуді ұсынады. Бөкейханов қашудан бас тартып: «Мен еліме қайтам, қырға, өлсем өз елімде, үйімде өлгенім жақсы» деген екен.

Алаш қайраткері А.Қ.Бірімжановтың туған қызы Іңкәрдің «Батырбек Бірімжанов» атты 2011 жылы «Қазақ университеті» шығарған жинақтағы естелігінде әкесі Ахмет отбасын алып 1920 жылдың күзінде Торғайға оралғаны айтылады. Ахметтің Семейдегі қызмет орнын анықтауға сеп боларлық тағы бір мәлімет Ғазымбек Бірімжановтың 24.01.1929 жылғы жауабынан табылып отыр. Онда Ғазымбек өзінің Семейге келген бетте губревкомға жұмысқа орналасқанын айтыпты. Осы дерекке сүйене отырып құжаттарды зерттегенімізде, оның ағасы Ахмет те аталған губревком қызметкері болғанын растайтын Семей губерниялық революциялық комитетінің әділет бөлімінің ресми анықтамасына жолықтық.

Әділет бөлімі өзінің 1920 жылдың 2-сәуірдегі хатында Губревкомнан сот-тергеу бөлімшесі хатшысының көмекшісі Ахмет Қорғанбекұлы Бірімжановты Семейдің халық соттарының губерниялық сот кеңесінің мүшесі қылып бекітуді сұраған. (ҚЗТҚО. Қ- 72, т.- 1. Іс- 80, бет -19а.) Бірімжанов Ахметке қатысты осынау деректің зерттеушілер көзіне түспей жүру себебінің бірі – оның ата-тегі кирилица транскрипциясында «Ахмет Кургамбекович Беремжанов» болып жазылуында деуге де болар.

Бірімжановтың Семейдің губревкомында қызметте болғанын Қазақ төңкеріс комитетінің Семей ревкомына Б.Сәрсенов, И. Әлімбеков, Ә. Ермеков және Ахмет Бірімжановты Орынборға өздерінің қарамағына шұғыл түрде аттандыруды талап етіп 1920 жылдың 8 сәуірінде жолдаған жеделхаты да растайды. (ОММ. Қ-14, т.-1 , іс- 104, б.-18)

1920 жылдың күзінде ауылына оралған Ахмет 1923 жылы Орынборға Әділет комиссариатында заң шығару бөлімінің меңгерушісі қызметін атқаруға отбасымен көшіп барады. Ахметтің 1921–1922 жылдарда ауылынан шыға алмауының себебін сол жылдары Торғайда орын алған алапат ашаршылық жағдайымен түсіндіруге болар.

Архивтердегі Қазақ және Сібір комитеттерінің 1919–1921 жылғы хаттамаларына зер салып қарасаңыз, Семейдегі төңкеріс комитеті Орынбор мен Омбы үшін білімді, білікті мамандармен қамтамасыз ететін мекемедей болыпты. Семейдегі комитетте ағайынды Бірімжановтармен қатар Алаш азаматтары Ж.Ақбаев, И.Әлімбеков, М.Әуезов, Ә.Ермеков, М.Дулатов, Ж.Төленов, Ы.Мұстамбаев, М.Боштаев, Б.Сәрсенов, Н.Нұрмақов, М.Тұрғанбаевтар қызмет еткен.

1919–1920 жылғы қилы кезеңде Алаш қайраткерлері Семей губревкомын қазақ мүддесі үшін күресті жалғастыруға заңды мүмкіндік беретін жалғыз құқықтық кеңістік деп дұрыс танығанын архивтік деректер бекітеді. Семей губревкомында Алашорданың ірі тұлғаларымен қатар, олардың балалары да қызмет еткені жайлы бір архивтік деректі ғалым Козодой өз еңбегінің 87-бетінде келтіріпті.

Алаш көсемі Ә.Бөкейхановтың қызы Елизавета 1918–1920 жылдары Семейде әйелдер гимназиясында Севостьянова деген фамилиямен оқыған екен. Е.Бөкейханова гимназияны аяқтаған бетте 1920 жылдың сәуір айында Семей губревкомының қазақ бөліміне қызметші болып орналасқан. Сол жылдың қыркүйек айында қазақ бөлімі Бөкейханова-Севостьяновға Томск университетінің медициналық факультетіне оқуға жолдама беріпті.

Козодойдың Ресей архивінен алған Букейханова Елизаветаға қатысты дерегін ғалым Қ.Ғ. Даркенов «Архив Хабаршысы» журналының 2021 жылғы 3,4-санында жарияланған мақаласында нақтылай түседі. Даркеновтің архивтік дерегі бойынша әуел басында Елизаветаны әкесі Тәшкент университетіне оқуға жібермекші болған, құжаттарға оқу-ағарту комиссары А.Байтұрсынов «стипендиямен жіберілсін» деп қол қойыпты. Кейін, Елизаветаны әкесі Томск университетіне жіберуді ұйғарып, бухгалтерияға стипендия Томскіге жіберілсін деп өтініш тапсырған. Томск университетінің басшылығына Елизаветаны медицина факультетіне оқуға түсуге ниет білдіруші ретінде Томскінің коммунистік партиясының губерниялық комитеті ұсыныпты.

Әлихан Бөкейхановтың жастарды оқуға жіберудегі үлгілі ісін Семей комитетіне 1920 жылдың 13 қаңтарында қазақ еңбекшілерінің атынан сайланған, Алаш азаматы Жақсылық Төленов те жалғастырыпты. Оның туған інісі етікші Төленов Жар-Мұхамет Семейдің атқару комитетінің мандат комиссиясынан 1925 жылы Москвада оқуға жолдама алған. Жармұхамет 1920–1922 жылдары Қарқаралының уездік сайлау комиссиясында, 1924–1925 жылдары Семейдің қалалық кеңесінде, комсомолда қызмет етіпті. Жар-Мұхаметтің ел мүддесіне қажетті, пайдалы инженер мамандығын таңдауына ықпал еткен Жақсылық ағасы екені даусыз.

Архивтегі дерек бойынша губревкомның тапсырмасымен Семейден шыққан Жақсылық 1920 жылдың наурыз айында Қарқаралы уезіне 20 күн жүріп әзер жеткен. Өйткені жол бойындағы ашаршылықтан азып-тозған ауылдарда мінерге ат табу қиын болған. Сол сапарында уездегі Абыралы болысының революциялық комитетінің басшылығына өзінің туған інісі Игілікті тағайындап кетеді. Бұл әрекетін Жақсылық Семей ревкомына берген есебінде келесідей түсіндіреді. Абыралыға екі мәрте барған уезд өкілдеріне қарсылық көрсеткен жергілікті жуандар тиісті сайлау өткізуге мүмкіндік бермеген. Телі-тентекті тыйып, ауылда тәртіп орнату үшін өзі білетін сенімді, етікші Игілікті ревкомның төрағалығына тағайындап кетуге мүжбүр болған. (ҚЗТҚО Қ-72, Т.-1, Іс- 17, 19, 21, 80)

Жақсылық қателеспепті, оның екі інісі де өздеріне тапсырылған істі адал атқарғанын тарих растап отыр. ҚР энциклопедиясының 5 томындағы Қазақ күресі туралы бөлімінде Төленұлы Игілік 1938 жылы 50-ден асқан шағында Семей облысы атынан Алматыда өткен колхозшылардың алғашқы спартакиадасына қатысып, өз салмағында жеңімпаз атанады. Сірә, Жақсылық ағасы Игілікті Абыралы болысына ревком төрағалығына тағайындағанда інісінің ел жуандарының шабуылына төтеп берер жүректілігіне сенген болар. Алматыда 2011 жылы шыққан «Қаныш Сәтбаев» энциклопедиясында Жақсылықтың кенже інісі Москвада оқуын үздік аяқтаған инженер Жармұхамет 1932–1934 жылдары Ұлытаудың Қарсақпайында кен байлығының мол қоры барын Қаныш Сәтбаев, Үгідей Алиханұлы Бөкейхановтармен бірге анықтап шыққаны туралы айтылған.

Ал, Ғазымбек Бірімжанов болса Семей губревкомында қызмет етіп жүрген жерінен Ташкент асып, 1922 жылы Түркістан Республикасының жолдамасымен Берлин университетінің ауылшаруашылық факультетіне оқуға түседі. Архивтерде табылған деректерден біз қазақтың ойлы азаматтарының өз ұлтының тұрмыс-тіршілігіне, күнкөрісіне қажетті, пайдалы мамандық беретін оқу орындарын таңдағанын көреміз.

Архивтерде адаспай, тура іздене білсек әлі де талай ақтаңдақтардың ақиқаты ашылары hақ.

Марат АЗБАНБАЕВ

ЗАҢ ЖӘНЕ ЗАМАН

БАЛАҒАТ СӨЗ АЙТҚАНДАРҒА ЖАЗА ҚАТАЛ

Қоғамдағы қауіпсіздікті сақтау, азаматтардың жеке басын сыйлау – зайырлы мемлекет белгісі. Өкінішке қарай, көпшілік алдында балағат сөз айтып, біреудің ар-намысына тиетін азаматтар аз емес. Жаман сөз бен жаман әрекет жұққыш келеді. Сондықтан, жастардың тәрбиесіне оң ықпал етіп, азаматтардың бір-бірін сыйлауына бастамашы болу мақсатында Әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодекске өзгеріс енгізілгені белгілі. Кодекстегі «Балағат сөз айтқандарға айыппұл салынатыны» туралы өзгеріс көпшіліктің қызу талқысын тудырды. Алайда ұрпақ тәрбиесін ойлаған азаматтардың бәрі бұл жаңашылдықты қолдағаны анық.

Біз үлгі тұтатын өркениетті елдердің көбінде айналасына құрмет танытпай, әдепсіз сөз айтқандарға заңды жауаптылық бар. Еліміздің заңнамасында да балағат сөздер үшін жауапкершілік бұрыннан бар. Жаңа өзгеріс қолданысқа енгізілгенге дейін ұсақ бұзақылық, соның ішінде қоғамдық орында қоғамдық тәртіпті бұзып, балағат сөздер айтқандарға 17 250 теңге айыппұл белгіленіп немесе 10 тәулікке дейін қамауға алу жазасы берілетін. Ал Әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодекске енгізілген өзгеріске сәйкес, мұндай әрекеттер үшін жаза үш есеге өсті. Сөйтіп тәртіп бұзған азаматтардың енді 20 АЕК, яғни 69 мың теңге айыппұл төлеуіне тура келуде немесе 15 тәулікке дейінгі мерзімге қамауға алынуы мүмкін.

Балағат сөз айтқандарға жазаның қатаңдатылуы – қоғам талабы. Өйткені, небір ірі дау, қақтығыстардың туындауына бір ауыз жөнсіз сөз, лайықсыз лепестің түрткі болатынын түсіндіру артық. Бұған «сөз сүйектен өтеді», «Жол қуған кәдеге жолығады, сөз қуған бәлеге жолығады», «Тау мен тасты су бұзады, адамзатты сөз бұзады», «Оқ жарасы бітер, сөз жарасы бітпес» деген мақалдарды тегіннен-тегін айтпаған. Мұның астарында сөздің маңызы, пәрмені, құдіреті жатыр. Ендеше, заңдағы жаңа өзгеріс балағат сөздің жанды жаралайтынын, рухты сындыратынын, намысты қозғайтынын ұқтыру үшін енгізілгенін білу керек.

Бүгінде республикада Әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодекстің 434-бабын қолдануда бірыңғай тәжірибе қалыптасып үлгерді. Осы ретте әкімшілік құқық бұзушылыққа қатысты күнделікті істерді қарайтын судьялар заңның жаңашылдықтарын таныстыру, түсіндіру бағытындағы жұмыстарын тоқтатқан жоқ. Судьялар мұндай іс-шараны азаматтардың құқықтық мәдениетін көтеру мақсатында, қоғамдағы ұсақ бұзақылықтардың жолын кесу үшін тұрақты қолға алып келеді. Жаңа өзгеріске байланысты тұрғындардан түсетін сауалдар да әртүрлі. Олар көбінесе «әкімшілік жаза тағайындалуы үшін «мені боқтады» деген арыз жеткілікті ме?» деп сұрап жатады. Жалпы, азаматтың боқтағаны нақты фактілермен дәлелденіп, куәгерлер сөзімен бекітілгенде ғана іс сот өндірісіне қабылданып, шешім шығарылатынын есте ұстау керек. Яғни, полиция қызметкерлері өндіріске түскен әрбір өтініш бойынша дәлелдемелер жинайды. Соның ішінде азаматтың өтінішін қабылдап, тіркеген соң сақшылар куәгерлердің айғақтарын тексеріп, құқық бұзушылық бойынша дыбыс-бейнетүсірілім жасалса, оның монтаждалмағанына, түпнұсқа екеніне көз жеткізеді. Қажет болған жағдайда сарапшының қорытындысы сұралады. Тек осыдан кейін ғана балағат сөз айтуға байланысты іске нақты құқықтық бағаны сот береді.

Сонымен қатар, әлеуметтік желідегі балағат сөздер үшін берілетін жаза реті мен айыппұл көлемі де халықты қызықтырады. Балағат

сөздер кесірінен азаматтардың тыныштығы бұзылса, бұл әрекет ұсақ бұзақылық бабымен қарастырылады. Мәселен, кейбір балағат сөздер әлеуметтік желідегі жұрттың талас-тартысын тудырып, соңы айқай-шуға, жеке бастың қадір-қасиетін төмендетуге соқтырып жатады. Ол үшін құқық бұзушы дер кезінде жазасын алмаса, әділдікке, адам құқығының қорғалуына қатысты сенімсіздік туындауы мүмкін. Бейәдеп сөз айтатындарға қатысты жазаның өскені дұрыс. Себебі, жазасыздық жаңа құқық бұзушылықтарды тудырады.

Серік АМАНҒАЛИҰЛЫ,
Ақтөбе қаласы әкімшілік құқық бұзушылықтар жөніндегі мамандандырылған ауданаралық сотының судьясы

ЖАНАШЫР

МЫҢ ШАҢЫРАҚТЫ ШАЙҚАЛТПАЙ САҚТАП ҚАЛҒАН СУДЬЯ

(Соңы. Басы 1-бетте)

2016 жылы 1 қаңтардан бастап қолданысқа енген Азаматтық процестік кодексте тараптар сот талқылауының кез келген сатысында сот шешімін күтпей, татуласу, дауды медиация тәртібімен немесе адвокаттардың қатысуымен партисипативтік рәсіммен реттеу келісімін жасауға мүмкіндік туды. Бұл заңның ерекшелігі, бірінші кезекте азаматтық дауларды татуластыру жолымен шешуді басты бағыт ретіне қарастырғанында.

2016 жылдың басынан Шымкент қаласындағы жергілікті соттардың судьялары «Медиация туралы» заңды насихаттап, оның тиімділігін және сот процесінде тараптарға дауды медиация тәсілімен шешу құқығын түсіндіру жұмысын қарқынды жүргізді. Солардың қатарында татуластырушы судья ретінде Е.Отарбаев та жаңа заңды халыққа насихаттап, түсіндіру жұмысына белсене кірісті. Медиация, бітім, келісім және тараптарды татуластыру туралы айтқанда, ол әрдайым сөзінің кіріспесін Шәңкі бидің «Келісіммен сөйлесек, ердің құны екі ауыз сөзбен бітеді. Келісімге келмей керісе берсек, елден береке, ерден қадір кетеді» – дегенін көпшілікке жеткізіп, оның терең мән-маңызын ұғындырудан бастайтын.

Ол өз сөзінде: «Ертеде қазақ халқы «Бас жарылса – бөрік ішінде, қол сынса – жең ішінде» деп, қандай дауды болмасын сабырлықпен, көптің қатысуымен, билердің төрелік етуімен шешіп отырған. Бітім, құн беру, келісімге келу, ағайынгершілік жолымен талай күрделі мәселенің күрмеуі шешілген. Қорыта айтқанда, қазақ халқы үшін бітімгершілік – билік айтудың ең озық өнегесі болған. Адамдар арасында қандайда бір дау-жанжал туындап, бір тарап оны сотқа берген жағдайда, істің қаралуы созылып кетуі мүмкін. Ол іске нүкте қойылғанша, бірнеше сот отырысы өтеді. Шағымдар облыстық, тіпті Жоғарғы Сотқа жолдануы мүмкін. Соған байланысты жұмыстан сұранып немесе кәсіпті тоқтатып, кейде жеке тірлікті де ысырып қоюға тура келеді. Мемлекеттік баж төлеу, сот шығынын өтеу, адвокатты жалдау – үлкен шығын. Сондықтан, ең дұрысы – татуласу. Одан екі жақ та ұтпаса, ұтылмайтыны анық» – деп елді мекендерде халықпен кездескенде, мекемелерге барып лекция оқығанда және шаралар ұйымдастырғанда қатысушыларға айтудан жалықпайтын.

Тағы бір қосарым, Е.Отарбаев қаладағы «Әкелер кеңесі» қоғамдық бірлестігінің төрағасы және республикалық «Әкелер кеңесі» қоғамдық бірлестігінің мүшесі. Ол соттағы жұмыстың қарбалас екендігіне қарамастан, жұмыстан тыс уақытта қоғамдық жұмыстарға да белсене қатысады. Жоғарғы Соттың «Татуласу: сотқа дейін, сотта» жобасын жүзеге асыру мақсатында, Шымкент қаласының соттарында қоғамдағы даукестік деңгейін төмендету, дауларды соттан тыс шешу тәсілдерін жетілдіру бағытында бірқатар іс-шаралар атқарылды. Атап айтсам, 2018 жылы қалалық соттың бастамасымен аудандық және оған теңестірілген соттарда татуласу кабинеттері ашылып, татуластыру рәсімдерін жүргізетін тәжірибелі судьялар бекітілді. Солардың қатарында татуластырушы судья Е.Отарбаев та бар.

2019 жылдың 28 қаңтарында дау-жанжалдарды сотқа дейінгі және соттан тыс реттеудің институттарын жаңжақты дамыту және белсенді түрде енгізу мәселесі бойынша Шымкент қалалық әкімдігімен өзара әрекеттестік пен ынтымақтастық туралы меморандумға қол қойылды. Ал, ақпан айында ҚХА-ның Шымкент филиалымен бірлесіп, аудандық Билер кеңесінің мүшелері мен кәсіби емес медиаторлардың құқықтық білімін арттыру мақсатында қалалық сотта «Татуластыру рәсімдерін жүргізу ерекшеліктері» тақырыбында семинар-тренинг өтті. Осындай іс-шараларды аудандық соттар өз аумағында өткізді. Қыркүйек айында Шымкент қалалық сотында ашылған фронт-кеңседе тараптарды медиация тәртібімен келісімге келтіруге арналған «Татуласу бөлмесі» және медиаторға арналған кабинеттер пайдалануға берілді. Жергілікті соттардағы «Татуласу бөлмесі» мен қаладағы «Татуластыру орталықтары» бес жылдан бері халыққа қызмет көрсетуде.

«Жұмыла көтерген жүк жеңіл»

Еркен Бостанбекұлы: «Бітімге келу кеш емес: сізбен дауласқан тарап мәселені өзара шешуден бас тартып, сотқа жүгініп жатыр ма? Онда сіз үшін бітімге келу кеш емес. Себебі, соттар «сотқа дейінгі хаттама» жүргізу арқылы, дауласқан тараптардың татуласуына мүмкіндік береді. Бұл әдіс соттардың жұмысын жеңілдетіп, тараптардың тиімді мәмілеге келуіне мүмкіндік береді. Бүгінгі күнгі әлемдік тәжірибе көрсеткендей, медиация түрлі жағдайларда ірі бизнес саласындағы даулардан бастап ажырасу, мүлікті бөлу сияқты және отбасылық дауларды шешу кезінде кеңінен қолданылады» – дейді.

Шымкент қаласында ерлі-зайыптылардың ажырасуы жылдан жылға артып бара жатқаны өкінішті. Мысалы 2019 жылдың 5 айында қаладағы бір ғана Абай аудандық сотына неке бұзуға, яғни ажырасуға қатысты 646 талап арыз түскенінің өзі көп нәрсені аңғартса керек. Соған байланысты, Шымкент қалалық соты мен Соттар әкімшісінің бастамасымен Медиация және бітімгершілік рәсімдер институттарының тиімділігін арттыру, дамыту, жаңдандыру мақсатында көп жақты «Ынтымақтастық туралы меморандумға» Шымкент қаласының Жұмыспен қамту және әлеуметтік қорғау басқармасы, Шымкент қаласының Билер кеңесі, Арнаулы әлеуметтік қызметтер көрсететін «Самғау сенім орталығы» және қаладағы медиация орталықтарының басшыларымен қол қойылып, бірлесе жұмыс жасауға келіскенді. «Жұмыла көтерген жүк жеңіл» дегендей, меморандумға отырған соң қала соттарының судьялары мен Соттар әкімшісінің қызметкерлері тарапынан тиісті іс-шаралар ұйымдастырылып, әсіресе судья Е.Отарбаев, Л.Әуелбекова, Қ.Ізбасаров тағы басқалар белсенділікпен қыруар тірліктер атқарып, алғысқа бөленген.

Қолға алынған осындай игі жұмыстың арқасында 2019 жылы қаладағы аудандық соттарда 1779 азаматтық іс татуластыру рәсімін қолданумен аяқталса, соның 1447-сі медиацияны қолдану арқылы, 42 іс партисипативтік тәртіппен және 290 азаматтық іс бітімгершілікпен біткен. Тағы бір мәліметте, «Өткен 3 айда аудандық сот тарапынан ажырасуға талап арыз берген отбасыларды татуластыру шаралары қолданылып, нәтижесінде 40 отбасы медиация тәртібімен татуластып, 40 шаңырақ шайқалмай сақталып қалды» – деп көрсетілген.

Отбасының шуағы

«Соттағы татуласу рәсімдері» пилоттық жобасын іске асыру мақсатында Абай аудандық сотының 2019 жылғы 10 маусымдағы Өкімімен «Отбасы шуағы» жұмыс тобы құрылып, бірқатар игі істер атқарды. Топтың құрамында психолог пен нарколог және ауыл билері мен қоғамдық бірлестіктердің, ішкі істер органдары мен білім беру, жұмыспен қамту ұйымдарының және БАҚ өкілдері болды. «Отбасы шуағы» жұмыс тобының алғашқы кеңесіне Абай аудандық сотының судьялары Е.Отарбаев пен М.Шарипов қатысып, отырыста сотқа ажырасуға талап арыз берген он үш жұппен ауыл билері мен көпті көрген қариялар және білікті мамандар тарапынан жан-жақты түсіндіру жұмысы жүргізілді. Олар ажыраспақ болған жұптарға өздерінің ақыл-кеңесін айтып, нәтижесінде 11 отбасының 6-уы ажырасудан бас тартты. «Отбасы шуағы» жұмыс тобы алты айда 22 отырыс өткізіп, 200-ден астам дауласушы тараптармен сұхбат жүргізудің нәтижесінде, 103 іс татуластыру рәсімін қолдану арқылы тоқтатылып, 61 іс бойынша талап қоюшылар өз арызын қайтарып алған. Мұның барлығын үлкен сауапты тірлік десек артық айтқандық болмас! Е.Отарбаевтың жетекшілігімен өткен бір кеңеске қатысқан тележурналист «Шымкенттің судьялары ажырасуға келген жұбайларды жарастыруда» деп сюжет көрсеткені есте. Негізінде, медиация халқымызға жат емес, бұрыннан ағайынгершілік, кешіру, татуласу болғаны тарихтан белгілі. Өткен ғасырларда арасы суыған ағайын, көрші, дос, бауырларды бір ауыз сөзімен бітімге келтірген билерімізден келе жатқан қасиет. Кешірімді болу, ынтымақ пен бірлікке ұмтылу қай кезде де тірліктің берекесін арттыра түскен. Қазақ даласында болған Билер институты да татуласу рәсімдерін өткізудің айқын дәлелі. Ерте заманда Билер соты арқылы дау-дамай, жанжал ғана емес, азаматтық, елдік, рулық мәні бар мәселелер де кең көлемде жауабын тауып отырған. Әрдайым қара қылды қақ жарған әділдікті берік сақтаған билеріміз бен халқымыздың ежелден ұстанымы осындай болып, «Тура биде туған жоқ, туғанды биде иман жоқ» деген мақал да қазақтың тәжірибесінен алынған. Дау-жанжал әбден белең алған кезде де татуласу туралы айту керек. Қазақ хандығы тұсында елімізде Азаматтық процестік кодекс болмаған кезде де сол замандағы билердің негізгі міндеті дауласушыларды тартыстыру емес, татуластыру болғандығына тарих куә.

Бабаларымыз «Алдыңа келсе, атаңның құнын кеш», «Аталы сөзге арсыз ғана тоқтамайды», деп, сөзді айтушыға да, оны тыңдаушыға да қатаң талап қойған. «Сөзге тоқтау» деген – сөзге сенуден туындаған ұғым. Адамдар бір-біріне сене білген, қазылық айтар билердің әділеттілігіне сенген». Сондағы мақсат дауласқан тараптарды татуласуға, бітімге, келісімге шақыру болған!

> *«Отбасы шуағы» жұмыс тобы алты айда 22 отырыс өткізіп, 200-ден астам дауласушы тараптармен сұхбат жүргізудің нәтижесінде, 103 іс татуластыру рәсімін қолдану арқылы тоқтатылып, 61 іс бойынша талап қоюшылар өз арызын қайтарып алған. Мұның барлығын үлкен сауапты тірлік десек артық айтқандық болмас!*

Медиация практикасы – қоғамның кемелдену белгісі

Президенттің биылғы 16 мамырдағы Жарлығымен, аудандық соттар біріктірілген соң, Е.Отарбаев Шымкент қалалық Азаматтық істер жөніндегі ауданаралық сотының судьясы болып ауысты. Қазіргі уақытта осы соттың бес татуластырушы судьясы «Медиация туралы» заңды сотқа келген дауласушы тараптарға түсіндіріп, көптеген азаматтарды татуластыру арқылы келісімге келтіріп, жанжалдасқандарды жарастырып, бітімге келтіргені үлкен сауапты тірлік десек, артық айтқандық болмас!

Медиацияның басты ерекшелігі – дау-жанжалды өркениетті жолмен шешуге ықпал жасау. Тараптарды сотта бітімгершілік келісімге келтіреді. Соттың ұйғарымы бітімгершілік келісім заң талаптарына сәйкес және ешкімнің құқығына нұқсан келтірмей түзілгендіктен, мұндай келісім бекітіліп, азаматтық іс бойынша іс жүргізу тоқтатылады. Медиация практикасы – қоғамның кемелдену белгісі, яғни азаматтық сана-сезімнің белгілі бір сатыға көтерілген деңгейі.

Сондай-ақ, Азаматтық-процестік кодекске дауларды реттеудің соттан тыс және сотқа дейінгі тәртібі, соттағы татуласу рәсімдері енгізілді. Сол жағымды жаңалықтың бірі, ол былтырғы 22 маусымда медиация бойынша «Азаматтық процестік кодекске енгізілген өзгерістер туралы» заңның күшіне енгені. Осы заңда татуластыру рәсімін кеңірек қолдану жағы қарастырылған және медиация тетіктерін процестік жағынан реттеу, судьялардың медиацияны жүргізу және ол келісімді бекіту рәсімдері де жазылған.

Бүгінгі таңда қаладағы 11 татуластырушы-судья азаматтық, еңбек, отбасылық дауларды, т.б. істер бойынша медиацияны қолданып, тараптарды өзара бітімге шақырып, белсенді түрде жұмыс жүргізуде. Алдағы уақытта тараптарды татуластыруға байланысты сот медиациясының саны арта түсетіні анық. Медиацияны іске асыруға еліміздегі барлық құқық қорғау органдары мен жергілікті әкімдер және БАҚ өкілдері жұмылдырылса, медиацияның тиімділігін халық сезініп, оның игілігін де көрер еді.

Ерекеңнің отбасы туралы айтсам, сүйікті жары және бес ұлы мен бір қызы бар. Екі ұлы әскери қызметкер, үлкені капитан, Төтенше жағдайлар департаментінде бөлім бастығы, ал екіншісі әскери бөлімде аға лейтенант.

Қабыл ДҮЙСЕНБИ,
Қазақстан Журналистер одағының мүшесі

БАСПАСӨЗ КОНФЕРЕНЦИЯСЫ

Ақмола өңірлік коммуникациялар қызметінің медиа-орталығында Ақмола облыстық соты әкімшілік сот ісін жүргізу тәртібімен соттарда қаралған тұрғын үй және жер даулары бойынша БАҚ өкілдері үшін баспасөз конференциясын өткізді.

ТҰРҒЫН ҮЙ ЗАҢНАМАСЫ ЖИІ БҰЗЫЛАДЫ

Облыстық соттың әкімшілік істер жөніндегі сот алқасының төрағасы Найля Нұралыева мен судья Мирас Сатыбалдин әкімшілік органдардың азаматтардың тұрғын үй және жер құқықтарын қалпына келтіру, жер комиссияларының заңнаманы бұзуы, ауыл шаруашылығы жерлерін беру жөніндегі әкімшілік актілердің күшін жою, әкімдердің актілеріне дау айту және т.б. тақырыптарға баяндамалар жасады. Спикер Н.Нұралыева облыс соттарына 1 140 әкімшілік талап келіп түскенін, оның 153-і немесе 13,4% бітімгершілік келісім жасасумен аяқталғанын, яғни мемлекеттік органдар жол берілген бұзушылықтарды жоюға өз еркімен шаралар қабылдағанын атап өтті.

Соттарға түскен талаптардың қанағаттандырылуы 53% құрайды, яғни әрбір екінші шешіммен соттар әкімшілік органдар әрекетін немесе шешімдерін заңсыз деп таниды. Тұрғын үй даулары бойынша соттарға 98 талап түсті, оның 79%-ы қанағаттандырылды. Белгілеген тұрғын үй заңнамасының бұзылуына байланысты 5 жеке ұйғарым шығаруға негіз болды, лауазымды тұлғаларға 4 ақшалай жаза қолданылды. Жер даулары туралы істер бойынша 9 жеке ұйғарым шығарылды.

Спикерлер сот тәжірибесінен қалпына келтірілген құқықтар бойынша мысал келтірді. Соттар жер комиссиясының жұмысында жер заңнамасының, конкурстарды өткізу ережелерінің бұзылуын, бір учаскені екі түрлі тұлғаға беру фактілерін, негізделген шешімсіз ресми негіздер бойынша бас тартуды және басқаларын анықтады. Жол берілген бұзушылықтар бойынша облыстық сот алқасы мемлекеттік органдардың жұмыс сапасын арттыру мақсатында тұрақты түрде іс-шаралар өткізеді.

Баспасөз конференциясы барысында спикерлер журналистердің барлық сұрақтарына жауап берді.

Ақмола облыстық сотының баспасөз қызметі

ТАРАТУ

2. «Vendors» ЖШС, БСН 141140015785, өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Шағымдар хабарландыру жарияланған күннен бастап екі ай ішінде мына мекенжай бойынша қабылданады: Алматы облысы, Талғар ауданы, Панфилов ауылдық округі, Панфилов ауылы, Нұрпейісов көшесі, 183А үй. Тел. 87078207976.

3. «Пенде» ЖШС, БСН 160340006145, өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Шағымдар хабарландыру жарияланған күннен бастап екі ай ішінде мына мекенжай бойынша қабылданады: Атырау облысы, Жылыой ауданы, Құлсары қаласы, Құбай Кенжеғалиев көшесі, 121Б үй. Тел. 87014768527.

7. «ALLBARAKAT» ЖШС, БСН 170940034773, өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабарландыру жарияланған күннен бастап 2 ай мерзім ішінде мына мекенжайда қабылданады: ҚР, Маңғыстау облысы, Мұнайлы ауданы, Маңғыстау ауылы, Шерқала тұрғын үй алабы, 447 үй. Тел. 87470810094.

8. «Райтфул» ЖШС (БСН 170140018346) өзінің ерікті түрде таратылатыны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабарландыру жарияланған күннен бастап 2 ай мерзім ішінде мына мекенжайда қабылданады: ҚР, Алматы қ., Алмалы ауданы, Шевченко көшесі, 165Б үй, кеңсе 1012.

11. «Таза-Кала Атырау» ЖШС, БСН 150640008224, өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Шағымдар хабарландыру жарияланған күннен бастап екі ай ішінде мына мекенжай бойынша қабылданады: Атырау облысы, Атырау қаласы, Құлманов көшесі, 107 үй, 60 пәтер. Тел. 87013418882.

13. «Rooftop Holdings» ЖШС, БСН 200640031786, таратылғанын хабарлайды. Шағымдар хабарландыру жарияланған күннен бастап екі ай мерзім ішінде мына мекенжайда қабылданады: Қазақстан, Алматы қаласы, Бостандық ауданы, Бұхар жырау бульвары, 27/5 ғимарат, 1 блок, т.е.б. 577, индекс 050021, тел. 87785717267.

14. «Торғын» бөбекжай-бақшасы, БСН 201240024964 (Қазақстан, Қызылорда облысы, Жаңақорған ауданы, Қожакент ауылы, Ыбырай Алтынсарин көшесі, 21 үй), өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Шағымдар хабарландыру жарияланған күннен бастап екі ай ішінде мына мекенжай бойынша қабылданады: Қызылорда облысы, Жаңақорған ауданы, Түгіскен ауылы, А.Құнанбаев көшесі, 30 үй. Тел. 87079183639.

15. «ABM-trade» ЖШС, БСН 171040000967, өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабарландыру жарияланған күннен бастап 2 ай мерзім ішінде мына мекенжайда қабылданады: Қазақстан, Қарағанды облысы, Бұхар жырау ауданы, Үштөбе ауылдық округі, Үштөбе ауылы, Әлия Молдағұлова көшесі, 64 үй, индекс 100422. Тел. 87773673667.

16. «BVDcatering» ЖШС, БСН 200640000815, өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабарландыру жарияланған күннен бастап 2 ай мерзім ішінде мына мекенжайда қабылданады: Алматы қаласы, Земнухов көшесі, 17 үй, 8 пәтер. Тел. 87081513053.

17. «Causis CIS» ЖШС, БСН 221140001900, өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабарландыру жарияланған күннен бастап 2 ай мерзім ішінде мына мекенжайда қабылданады: КР, Алматы қаласы, Медеу ауданы, Достық даңғылы, 180 үй. Тел. 87772445599.

18. «IT Pro plus» ЖШС, БСН 051140014212 (Астана қаласы, Тархан көшесі, 96 үй), өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабарландыру жарияланған күннен бастап 2 ай мерзім ішінде мына мекенжайда қабылданады: Астана қаласы, Нұрмағамбетов көшесі, 21/1 үй, 78 пәтер. Тел. 87015449565.

21. «MS Анализ Консалт» ЖШС, БСН 230340009368, өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Шағымдар хабарландыру жарияланған күннен бастап екі ай ішінде мына мекенжай бойынша қабылданады: Қостанай қаласы, 8 ықшамаудан, 15 үй, 124 пәтер.

27. «Consulting Construction Group» ЖШС, БСН 230740034541, өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабарландыру жарияланған күннен бастап 2 ай мерзім ішінде мына мекенжайда қабылданады: Орал қаласы, Мұхит көшесі, 81, тел. +77770785677.

28. «Ұлт тағдыры-Астана» ҚБ, БСН 081140004964, өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабарландыру жарияланған күннен бастап 2 ай мерзім ішінде мына мекенжайда қабылданады: Астана қаласы, Байтұрсынұлы көшесі, 41 үй, 176 пәтер, тел. 87011971961.

29. «Elbol» ЖШС, БСН 140740025969, өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабарландыру жарияланған күннен бастап 2 ай мерзім ішінде мына мекенжайда қабылданады: Атырау қаласы, Канцев көшесі, 3/14, тел. 87017450095.

30. «Geo Zem Kadastr Proect» ЖШС, БСН 131040007888, өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабарландыру жарияланған күннен бастап 2 ай мерзім ішінде мына мекенжайда қабылданады: Қызылорда облысы, Қызылорда қаласы, Ергешбаев көшесі, 62 б үй, 24 пәтер. Тел 87714200573.

31. «Кульсары ЭКО» ЖШС, БСН 160240016440, өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабарландыру жарияланған күннен бастап 2 ай мерзім ішінде мына мекенжайда қабылданады: Атырау облысы, Жылыой ауданы, Құлсары қаласы, өндірістік аймақ, 1, тел. 87123756754.

32. «New Kaz» ЖШС, БСН 221040017834, өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабарландыру жарияланған күннен бастап 2 ай мерзім ішінде мына мекенжайда қабылданады: Қазақстан, Шымкент қаласы, Абай ауданы, Мақталы көшесі, ғимарат 46, тел. 87085777087.

34. «Shartas KZ» ЖШС, БСН 220940022454, өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабарландыру жарияланған күннен бастап 2 ай мерзім ішінде мына мекенжайда қабылданады: Алматы қаласы, БО Лотос, Мақатаев көшесі 117, блок Б, 5 этаж, 517 кабинет, тел. 87476882543

35. «АмирСтройСервис» жауапкершілігі шектеулі серіктестігі, БСН 130440009073, өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Шағымдар хабарландыру жарияланған күннен бастап екі ай ішінде мына мекенжай бойынша қабылданады: Қазақстан Республикасы, Батыс Қазақстан облысы, Орал қаласы, 4 ықшамаудан, 14 үй, кеңсе 60.

36. «Тарбағатай мұрасы аймақтық дамыту орталығы» қоғамдық бірлестігі, БСН 150540020241, өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабарландыру жарияланған күннен бастап 2 ай мерзім ішінде мына мекенжайда қабылданады: Қазақстан Республикасы, Абай облысы, Ақсуат ауданы, Ақсуат ауылы, Бейбітшілік көшесі, 15 үй.

37. Д.А. Қонаев қоғамдық қорының Бәйдібек аудандық филиалы, БСН 000141014662, өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабарландыру жарияланған күннен бастап 2 ай мерзім ішінде мына мекенжайда қабылданады: Қазақстан, Түркістан облысы, Бәйдібек ауданы, Шаян ауылдық округі, Шаян ауылы, Б.Қарашаұлы көшесі, 39 үй, индекс 160200, тел.: 87029576204.

ӘРТҮРЛІ

4. «Урожай» толық серіктестігі, БСН 050540004792 (мекенжайы: Ақмола облысы, Жарқайың ауданы, Державинск қаласы, Мир көшесі, 152), өзінің «ПТ Урожай» жауапкершілігі шектеулі серіктестігі, БСН 050540004792 (мекенжайы: Ақмола облысы, Жарқайың ауданы, Державинск қаласы, Мир көшесі, 152, Тел. 87164891276, 87016450098), болып қайта ұйымдастырылатыны туралы хабарлайды.

5. Астана қаласы әкімдігінің «№14 мектеп-гимназия» коммуналдық мемлекеттік мекемесі БСН 740840000011, Астана қаласы әкімдігінің 2023 жылғы 15 желтоқсандағы «№107-2742 Қаулысы негізінде Астана қаласы әкімдігінің № 14 мектеп-гимназия» шаруашылық жүргізу құқығындағы коммуналдық мемлекеттік кәсіпорны болып қайта құру жолымен заңды тұлғаны қайта ұйымдастыру туралы хабарлайды. Шағымдар хабарландыру жарияланған күннен бастап 2 ай ішінде мына мекенжай бойынша қабылданады: Астана қаласы, Сарыарқа ауданы, Мәскеу көшесі, 23 ғимарат. Телефон 87172501480.

6. Атырау облысының МАЭС-ның 2023 жылғы 20 желтоқсандағы ұйғарымымен ҚР, Атырау облысы, Атырау қ., Н.Крупская көшесі, 56 үй мекенжайында орналасқан «АСТОЛ» жауапкершілігі шектеулі серіктестігіне, БСН 991240000945, оңалту рәсімін қолдану бойынша іс қозғалды. Барлық сұрақтар бойынша 87029004464 нөміріне Сәрсенбаев Нұржанға хабарласыңыздар.

9. «Grand Hotel «Tien-Shan» ЖШС (БСН 040340009794) жарғылық капиталы азайғаны туралы хабарлайды. Шағымдар хабарландыру жарияланған күннен бастап 1 ай ішінде мына мекенжайда қабылданады: ҚР, Алматы қаласы, Медеу ауданы, Бөгенбай батыр көшесі, 115 үй, тел. +7(727) 244-96-00.

10. «Ақмола облысы білім басқармасының Степногорск қаласы бойынша білім бөлімінің әдістемелік кабинеті» коммуналдық мемлекеттік мекемесі (БСН 230540010864) «Ақмола облысы білім басқармасының Степногорск қаласы бойынша білім бөлімі» мемлекеттік мекемесінің құрамына қосылу арқылы қайта ұйымдастырылатындығы туралы хабарлайды. Шағымдар хабарландыру жарияланған күннен бастап 2 ай ішінде Қазақстан Республикасы, Ақмола облысы, Степногорск қаласы, 4 шағынаудан, 1 ғимарат мекенжайы бойынша қабылданады, тел. 8(71645)73429, электрондық мекенжайы: stepnogorskoo@aqmoedu.kz.

12. Астана қаласы әкімдігінің «№ 5 Гимназия» коммуналдық мемлекеттік мекемесі, БСН 190140023405, Астана қаласы әкімдігінің 15.12.2023 ж. № 107-2742 Қаулысы негізінде Астана қаласы әкімдігінің «№ 5 Гимназия» шаруашылық жүргізу құқығындағы мемлекеттік коммуналдық кәсіпорны болып қайта құру жолымен заңды тұлғаны қайта ұйымдастыру туралы хабарлайды. Шағымдар хабарландыру жарияланған күннен бастап 2 ай ішінде мына мекенжайда қабылданады: Астана қаласы, Байқоңыр ауданы, Ж.Тархан көшесі, 16. Тел. 8(7172)501742.

22. «ASTYK VSP» ЖШС құрылтайшыларына! «ASTYK VSP» жауапкершілігі шектеулі серіктестігі (әрі қарай – Серіктестік) қатысушыларына 2024 жылғы 26 қаңтарда сағат 13.00-де Қазақстан, Шығыс Қазақстан облысы, Шемонаиха ауданы, Зевакин ауылдық округі, Үбі ауылы, Украинская көшесі, 57 ғимарат мекенжайында Серіктестік құрылтайшыларының кезекті жалпы жиналысы өтетіні туралы хабарлайды. Қатысушыларды тіреку уақыты: 11:00-ден 13:00-ге дейін. ҚР заңнамасына сәйкес, қатысушылар жеке басын куәландыратын құжаттарын ала келуі тиіс.

23. «Альянс-Астана» Қаржы-өнеркәсіптік компаниясы» АҚ, БСН 990140014394, ұйымдық-құқықтық нысанын жауапкершілігі шектеулі серіктестікке айналдыру жолымен өзінің қайта ұйымдастырылғаны туралы хабарлайды. Жаңа заңды тұлғаның атауы қайта ұйымдастырылғаннан (қайта құрылғаннан) кейін «Альянс - Астана» ЖШС болады. Шағымдар хабарландыру жарияланған күннен бастап 2 ай ішінде келесі мекенжайда қабылданады: Астана қаласы, Сарыарқа ауданы, Желтоқсан көшесі, 20, тел. +77016845257.

24. «БҚО Казталов ауданының мәдениет, тілдерді дамыту, дене шынықтыру және спорт бөлімі» ММ-і, БСН 110140002834, құрамынан «БҚО Казталов ауданының дене шынықтыру және спорт бөлімі» ММ-нің бөлініп шығу жолымен «БҚО, Казталов ауданының мәдениет және тілдерді дамыту бөлімі қайта құрылатындығын хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабарландыру жарияланған күннен бастап 2 ай мерзім ішінде мына мекенжайда қабылданады: ҚР, БҚО, Казталов ауданы, Казталов ауылы, Шарафутдинов көшесі, 2 үй, тел 871144-33770.

25. «Қаратөбе аудандық экономика және қаржы бөлімі» ММ, БСН 101240006455, «Қаратөбе ауданының мемлекеттік сатып алу бөлімі» мемлекеттік мекемесіне, БСН 200240041114, біріктіру жолымен қайта құрылатынын хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабарландыру жарияланған күннен бастап 2 ай мерзім ішінде мына мекенжайда қабылданады. Қазақстан, БҚО, Қаратөбе ауданы, Қаратөбе селосы, Мұхит көшесі, 90, Қаратөбе аудандық экономика және қаржы бөлімінің ғимараты, тел. 87114531351.

26. «Ақмола облысы білім басқармасының Аққөл ауданы бойынша білім бөлімінің әдістемелік кабинеті» коммуналдық мемлекеттік мекемесі (БСН 230540011961) Ақмола облысы әкімдігінің 29.11.2023 жылғы № А-12/550 қаулысы негізінде «Ақмола облысы білім басқармасының Аққөл ауданы бойынша білім бөлімі» мемлекеттік мекемесіне қосылуы арқылы қайта ұйымдастырылғаны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар хабарландыру жарияланған күннен бастап 2 ай ішінде мына мекенжайда қабылданады: Қазақстан Республикасы, 020100, Ақмола облысы, Аққөл ауданы, Аққөл қаласы, Бегелдинов көшесі, 10, Байланыс телефондары 8(71638)55237, 55250.

33. «DFK GROUP» ЖШС, БСН 230140021260, өзіне «ГлавСтройКз» ЖШС-н, БСН 101140007727, қосып алу арқылы қайта ұйымдастырылатыны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабарландыру жарияланған күннен бастап 2 ай мерзім ішінде мына мекенжайда қабылданады: Астана қаласы, Есіл ауданы, Сығанақ көшесі, 54А ғимараты. Тел. 87789181595.

20. **Батыс Қазақстан облысы әкімдігі білім басқармасының Орал қаласының білім беру бөлімінің №41 «Ақ тілек» бөбекжайы» МКҚК азаматтық қызметшінің бос лауазымына конкурс жариялайды:**

Тәрбиеші көмекшісі – 2 бірлік (негізгі қызметкердің декреттік орнына)

Конкурсқа қойылатын талаптар:

Тәрбиеші көмекшісі – (жоғары техникалық немесе техникалық және кәсіптік).

Білуі тиіс:

Қазақстан Республикасының Конституциясы, Қазақстан Республикасының «Білім туралы», «Педагог мәртебесі туралы», «Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл туралы» заңдары және Қазақстан Республикасының білім беруді дамытудың бағыттары мен перспективаларын айқындайтын өзге де нормативтік-құқықтық актілері;

мемлекеттік жалпыға білім беру стандарты;

мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік бағдарламасының мазмұны мен құрылымы;

педагогикалық этиканың нормалары;

психология және педагогика, дәрігерге дейінгі алғашқы медициналық көмек көрсету ережелері, еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау ережелері, санитариялық ережелер;

мектепке дейінгі тәрбие мен оқытуды ұйымдастыру жөніндегі нормативтік-құқықтық құжаттар;

еңбек заңнамасының негіздері, ішкі еңбек тәртібінің, еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау, өртке қарсы қорғау қағидалары, санитариялық қағидалар мен нормалар.

Қажетті құжаттар:

1) өтініш;

2) жеке басты куәландыратын құжаты не цифрлық құжаттар сервисіне электронды құжаттың көшірмесі (сәйкестендіру үшін);

3) кадрларды есепке алу жөніндегі жеке іс парағы және фото;

4) білімі туралы мемлекеттік үлгідегі құжаттың көшірмесі;

5) еңбек қызметін растайтын құжаттың көшірмесі;

6) Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрінің міндетін атқарушының 2020 жылғы 30 қазандағы №ҚР ДСМ-175/2020 Денсаулық сақтау саласындағы есепке алу құжаттамасының нысандарын бекіту туралы» бұйрығымен бекітілген нысан бойынша денсаулық жағдайы туралы анықтама;

7) психоневрологиялық ұйымнан анықтама;

8) наркологиялық ұйымнан анықтама;

9) біліктілік тестілеу сертификаты (бар болса);

10) түйіндеме;

11) Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2012 жылғы 21 ақпандағы №57 бұйрығымен бекітілген (нормативтік құқықтық актілерді мемлекеттік тіркеудің тізіліміне №7495 болып тіркелген) Мемлекеттік білім беру ұйымдарының бірінші басшылары мен педагогтерін лауазымға тағайындау, лауазымнан босату қағидаларының 12-қосымшасына сәйкес нысан бойынша көрсетілетін қызметті алушының мемлекеттік қызмет көрсету үшін талап етілетін, «Дербес деректер және оларды қорғау туралы» Қазақстан Республикасы заңының 8-бабына сәйкес берілетін қолжетімділігі шектеулі дербес деректерге қол жеткізуге келісімі.

Конкурсқа қатысушылардың құжаттары хабарландыру жарияланғаннан кейін 5 жұмыс күнінің ішінде мына мекенжайға тапсырылуы тиіс: БҚО, Құрманғалиев көшесі, 3/2 үй.

Анықтама телефоны: 8(7112)531251.

МҰРАГЕРЛІК

19. 20 тамыз 2014 жылы қайтыс болған Сармолдаева Үміткүлдің артынан мұралық іс ашылды. Мұрагерлері немесе мұра туралы білгісі келгендер нотариус F.A. Шардарбековке келуі керек. Мекенжайы: Қызылорда облысы, Шиелі ауданы, Шиелі кенті, Т.Рысқұлов көшесі, 5 ғимарат. Тел. 87022334499.

ЖАРНАМА БӨЛІМІ:

Алматы қаласы
Тел.: 8(727) 292-43-43,

8 (708) 929-98-74

E-mail:
zanreklama@mail.ru

ЖАРНАМА ҚАБЫЛДАЙТЫН ОРЫНДАР:

«Media page kz» ЖК, ZANGAZET.KZ - Алматы қаласы, Ақтолқын көшесі, 4Б, 2 қабат, 3 кеңсе, www.zangazet.kz, WhatsApp: 8 707 388 40 80.

ЖК «Қандыбаева», Газеттерге, журналдарға және сайттарға хабарландыру қабылдау агенттігі: 8(727)327 30 92, тел/факс: 273 47 98, 8 707 895 21 99, 8 701 739 27 83, 8 705 185 75 73
www.gazetyisaity.kz, e-mail: vsegazety@mail.ru
Алматы қ., Абылай хан даң., 60, Мақатаев көш.қиылысы, 208 кеңсе.

«KAIROS» ЖК, Алматы қаласы, Жібек жолы даңғылы, 55, Пушкин көшесімен қиылысы, «Алма» СО, 4 қабат, ресепшн, тел.: 271-49-39, 8707 705-92-22. E-mail: kaldybayeva@mail.ru. Барлық хабарландыруды What's app бойынша қабылдаймыз.

ЖК «Gold Capital» Нұр-Сұлтан қ., Абай көшесі, 78, 105-кеңсе. Тел.: 8 (7172) 52-02-11,
8(702)839-90-86.

«Sokrat-PV» Юридическое агенство» ЖШС, Павлодар қаласы,Крупская көшесі,61,кеңсе 23.
Телефон: 87027159520; 87182221266 (жұмыс).

«Назар-1 фирмасы» ЖШС («РУТА» ЖА), директоры Кривилова Татьяна Ивановна. Шымкент қ., Г.Иляев көшесі, 47 (Шаймерденов к. бұрышы) RBK банктің жанында, Тел.: 8 (7252) 53-40-48. WhatsApp : +7-705-705-31-31. E-mail: nazar.reklama@gmail.com

ЖК «TRade and service»,
Алматы қ., ш/а Жетісу-3, 55/133.

ЖК «Аюбаева», Қарағанды қ., Жамбыл көшесі, 11. Тел.: 8 (7112) 42-00-71.

«Грация» ЖШС, Атырау қаласы, Махамбетов көшесі, 107-а, 2-бөлме, тел.: 32-14-29, 30-65-24, 8701 920 4538.

«ЮрСлужба» ЖШС, Көкшетау қ., Е. Әуелбеков көшесі,129. Тел.: 8 (7162) 25-77-17,8(747) 8097074.

«Версия-Пресс» ЖШС, Павлодар қ., Естай көшесі 40. Тел.: 8 (7182) 32-47-67,32-49-04

Қалиасқаров Нұрлан Нұрғисынұлы ЖК, Петропавл қ., К.Сүтішов көшесі,58,30-бөлме,3-қабат. Тел.: 8 (7152) 46-02-57,ұялы тел.: 8 (777) 572-29-91, 8 (701) 315-54-59.

ЖК «Бакирова Г.»,
Шымкент қ., Желтоқсан көшесі, 18. Әділет Департаметінің жанында. Тел.: 8 705 714 58 77.

Михеева Ольга Станиславовна ЖК, Қостанай қ., Гоголь көшесі, 110, ВП 67 (Чехов-Гоголь көш. қиылысы), Тел.: 8-714-2-50-97-07, ұялы тел.: 8-7758847211,8-7053506918.

«Озат-1» ЖШС, Ақтөбе қ., Алтынсарин көшесі 31. Тел.: 8 (7132) 40-41-05,ұялы тел.: 87774348344 және Ақтау қаласы.

ЖК «SAPA KZ» Атырау қаласы, ұялы тел.: 87781063779,e-mail:zan-at@mail.ru.

«Юридическая фирма «Консультант» ЖШС Орал қ.,Л.Толстой көшесі,28. Тел.: 8 (7112) 50-88-05.

«Реклама» ЖШС, Орал қ., Достық-Дружба даңғылы,182. Тел.: 8 (7112) 50-47-34.

«Компания Жете» ЖШС, Талдықорған қ., ш/а, Молодежный 3-үй, 1-п. Тел.: 8(7282) 24-29-66, 87058147221.

ЖК Гавриленко И.И., Қостанай қ.,пр. әл-Фараби 119-үй,407-А бөлме. Тел/факс: 8 (7142) 53-63-21.

«Жас Отау» ЖК Қыдырбаева Н.Н.Қызылорда қ., Әйтеке би көшесі, 27. Тел.: 26-45-89, ұялы тел: 8 (777)402-28-28; 8 (700) 332-24-78

ЖК Тажибаева, Тараз қаласы, Қойкелді көшесі 158 а, ХҚО аумағы. Ұялы тел.: 87017268772, 87054422939.

ЖК Новоселова Лилия, Петропавл қаласы,Қазақстан Конституциясы көшесі,28-үй,1-қабат. Тел.: (87152) 46-74-77,8-777-228-64-13.

ЖК «Reklam Servise», Тараз қаласы, Төле би көшесі,73 (ауладан кіру). Тел.: 8(7262)502222,ұялы тел: 87019457336 Татьяна.

ЖК «Выдай», Өскемен қаласы,60. Тел.: 8(7232) 578414,ұялы тел.: 87772256506.

ШЫТЫРМАН

ЖЫМЫҚ

Капитан Мұқан Расултегінің кезекті еңбек демалысынан келген күні болатын. Қалалық ішкі істер басқармасы ғана емес, облыстық Ішкі істер департаменті бойынша да тоғыз айдың қорытындысы бойынша тергеушілер арасында үздік атанып, демалысқа мүмкіндік алған-ды. Алматының күзгі табиғатын жиырма күннен аса тамашалау ерекше жігерлендіріп, бойына қуат құйғандай. Сол қалыптағы көңіл-күйді бастықтың шақыртуы бұзды. «Тағы да сапырылысқан тірлік, мазасыз күндер, ұйқысыз түндер басталды-ау» – деп ойлады іштей.

Оперативтік жиналыс бұрынғы тәртіптен өзгеше жүрді, бұрын алдымен ауыр қылмыстарға қатысты шаруалардан басталып, соңы майда бұзақылыққа қатысты істер туралы болатын. Бұл жолы бастық әуелі көше төбелесі, балағаттау, ұрлық және т.с.с. істерге қатысты шаруаны қорытып, бағыт берді де, әңгіме бағытын кісі өліміне бұрды. Иә, мұны Мұқан Алматыда жүргенде естіген, телефонмен хабарласқанда әріптестері болған жағдайды айтып, «өзіне-өзі қол жұмсау», – деген еді. Мұның санасында «Бастық неге бұған мән беріп отыр, самоубийство болса, істі қысқарта салмай ма?» – деген ой бой көтере бергені сол еді, бастықтың дауысы қалыпқа әкелді.

– Мына Абай ауылының қалаға кіргені бізге бөлек салмақ болды. Жігіттер! Естіген боларсыңдар... Әлеуметтік желі шулап жатыр. Министрден бастап барлық басшылықтың көз-құлағы біз жақта. Облыс әкімінің де, облпрокурор мен ДВД бастығының да бақылауында тұр бұл іс. «Тұяқов өзін-өзі атып алды», – деп қорытынды жасадық, қос ауыз мылтықтағы саусақ таңбалары соныкі боп шықты. Барлығы нақтыланған сияқты еді. Тұяқовтың әке-шешесі мәселені қайта қозғап отыр. Олар біреулерден баласын Әбдіханов Ғабит атып өлтірді деп естіпті. Міне, бұл әңгіме қайдан шықты, неге басқа емес, Әбдіханов есімі аталады, мұны біреулер әдейі істеп отыр ма? Осының барлығын анықтауымыз керек. Іс қайта қозғалды. Мұны Расултегі саған тапсырғаным дұрыс болар.

– Полковник мырза! Мен бүгін ғана...

– Иә... Білемін. Бүгін қосылдың жұмысқа. Қалған тергеушілердің бітпей жатқан талай ісі бар. Сен отпускаға кетерде бәрін бітіріп, тазалап кеттің, оның үстіне тәжірибең, хваткаң жетеді. Бұл ДВД басшыларымен келісіп шешілген. Әуелі сондағы важняктарға береміз бе дегенбіз. ДВД бастығының зам по следствиесі сені қолай көрді. Осымен бітті. Іспен танысуға бір күн уақыт.

– Құп болады!

Кабинетіне келе Мұқан іспен таныса бастады. Барлығы да дұрыс. Жігіттер тәптіштеп-ақ түсірген екен қағазға. Кенет... Кенет тергеушінің санасында бір күдікті ой қылаң берді. «Ау, мұнысы несі? Кісі оқ тиіп өліп жатса, ол жерге біраз қан таму керек емес пе? Иә, тек шөпке жұққан қан жұқанасы туралы жазылған, басқа әңгіме жоқ». Тоқта... Апырай-ә?! Өзі мылтықты кеудесіне тақап атып жібергенде... Қалай ол шалқасынан жатыр? Осындағы мәйіттің жатысы дұрыс емес сияқты ғой... Егер өзі жинаулы тұрған шөпке арқасын тіреп отырса... Тоқта, тоқта... Мына жер... Он алтыншы калибрлі қос ұңғылы мылтық... Так, так... Шүріппеде марқұмның сұқ саусағының таңбасы... Немене? Неге сұқ саусақ... Ау, өз кеудесіне мылтық тақаған жағдайда оның сұқ саусағы шүріппеге қалай жеткен, керісінше бас бармақтың ізі қалу керек еді ғой... Шу тегіннен-тегін шықпаған болды-ау сонда. Әлде біздің ішімізде, басшылардың арасында істің осылай бұрылуына мүдделілер болды ма екен. Мүмкін, бәрі де мүмкін. Байқау керек. Қазір жау тауып алуың оңай. Бастықпен ақылдасып көрген дұрыс болар.

Жұмыс соңына қарай бастықпен оңаша пікірлескен Мұқан өз бағытының дұрыс екеніне іштей риза болды. Бұл ойындағы күдігін айта бастағаннан ұзақ жылдар тергеу саласында қызмет атқарған басқарма бастығының қабағы түйіле түсті. Шылым шоғына қарап біраз отырды, шамасы ой қорытып отырған болса керек, содан кейін барып шешімін айтты.

– Расултегі! Бағытың дұрыс. Менің орынбасарым сол кезде тым зырылдап кеткен. Байқа! Маған айтқаныңды басқа ешкім естімесін. Әркім сұрауы мүмкін, қашыртпа жауап берерсің. Тек маған баяндап отыр, іс жағдайы соны қажет етеді. Бастықтармен, прокуратурамен өзім сөйлесемін. Ол жақта да әділдік үшін күресер жігіттер аз емес, бірақ... подлецтер де жеткілікті. Уақыт солай боп тұр ғой. Ал, енді Абай ауылымен қалай жұмыс жасамақсың?

– Астыртын байланысқан дұрыс сияқты. Былтырғы қылмысты ашқанымыздағыдай артист болуға тура келеді-ау. Түрлі киімдер, грим, сақал-мұрт барлығы бар ғой. Қасыма кімді аларымды білмей отырмын.

– Ешкімді де... Тек өзің. Жеке әрекет етесің. Абайлау керек. Анадай қылмысқа барған адамдардың ешкімді аямасы анық. Жұмысты қайдан бастайсың?

– Балық саудасымен айналысатын таныс жігіттермен келісіп қойдым. Олар ылғи Жаңа базар маңында, №6 поликлиниканың қарсысына «таблетка» УАЗ-бен барып балық сатады. Оларға «Отпускадамын, ақша керек боп тұр, сендерге көмек берейін дедім. Олар сол жерге балық тиелген машинаны әкеледі де өз шаруаларына кетеді, мен сата беремін.

– Ол неге керек?

– Полковник мырза! Ол жерде тек балық сатпайды, Абай, Қарауылтөбе ауылдарынан келген әйелдер сүт, қатық, қымыз, құрт-ірімшік сатып отырады. Соларды тыңдасам дегенім ғой.

– Дұрыс. Әртіс боласың енді. Түріңді өзгерт. Ана жігіттерге «Жұрт танып қалса күледі ғой, сосын осылай істеймін», – деп ескертерсің.

– Иә. Оларға тура солай дедім, барлығын ескерткенмін...

– Онда – іске сәт!

* * *

Бұл ерте келді, жігіттер де уәдеде тұрып, УАЗ-ды бұрынғы орнына ерте қаңтарды. Абай, Қарауылтөбе бағытынан әйелдер де келіп, орналаса бастады. Әуелі бұған сенімсіздікпен қараса, сәлден соң мұрты қиылған әдеміше жігіттің әңгімешілігі ұнаған әйелдер бұрыннан таныс жандай іштарта бастады. Осы кезде жасы қырыққа таяған әйел келіп қосылды бұларға. Мұқанның байқауынша осы қалада тұратын, бірақ жақын ауылдардан келген сүт, айран, қатық сияқтыларды сататын тәрізді. Мінезі ашық, адуындау келген ақсары әйел кезінде орыс мектебін бітірген болуы керек, «Привет!» деп сәлемдесті де, орысша-қазақшаны араластыра әңгімеге кірісті. Ақ кепканың күнқағарын баса киген әйел ол отырар-отырмастан сөзге тартты:

– Света! Әу, Света! Біраз кәністір келді ғой, дұрыс өлшеп алдың ба? Әйтпесе, ана Аманның қатыны нағыз жұмыртқадан жүн қырқатынның өзі ғой. Су қосып жібермеп пе?. Оны да байқау керек.

– О, кәй қылдым тәте. Тот раз, өзің білесің ғой, үйіне барып, война жасап қайттым ғой, ыдыстарын бетіне лақтырып. Арыз жазып, соттатып жіберемін дедім. Пәленбай адам сенің сүтіннен отравление болып, инфекционныйда жатыр деп едім, сорлы еңіреп жылап жіберді.

Отырғандар ду күлді. Бәрі де «Сауап болған. Халықты олай алдауға болмайды» десіп жатты. Әлі көшеде адам аз. Сатып алушылар тоғыздан өте келеді, оған дейін біраз мәлімет ала алсам жақсы болар еді деп ойлады Мұқан. Оның осы ойын күткендей Света әңгіме бағытын бұған бұрды.

– Ей...Красавчик! Откуда? Бұрын бұл жақта, горизонтта жоқ едің ғой.

– Нең бар? Жайыңа отыра алмайсың ба? Болат балықшының інісі екен...

– Красавчик! Женатыйсың ба, әлде? Ой, сендей жігіттер бос болатын ба еді...

– Ту... Света-ай, сенің еркек көрсең бітті, буының босап қоя береді-ау...

– Ну-и...что, әйелміз. Көріксіз емеспіз. Любовь деген болады, татешка...

– Өй, сөзің құрысын сенің. Қырыққа келгенде неғылған адасып жүрген үлубоб?

– Настоящи любовь қырықта келеді екен, тәте.

– Ту-у. Мынада қайту жоқ екен ғой. Әй, сол үлубоб дегенің талайдың басын жұтып жатқан жоқ па?

– Тәте, саспа. Вся жизнь впереди. Алла Пугачева дегенің жетпісінде де любовь болып жатыр.

Осы кезде Мұқан әңгімені қажетті арнаға бұру керектігін түсінді.

– Апам дұрыс айтады. Сол махаббат деген Баян сұлудың да, Қыз Жібектің қасіретіне айналып, Қозы мен Төлеген өлген жоқ па? Қазақстанның өзінде қазір қаншама адам атысып-шабысып, бірін бірі өлтіріп жатыр.

Света бойын тіктеп, бір-екі қимыл жасады да, аналарға бұрылды.

– Оу, Абай, Қарауылтөбе... Атыс демекші, анадағы атыс не болды? Кімді кім атты, әлде өзін өзі атты ма, түсінбей қалдық қой.

Сәл үнсіздік орнады. Әйелдер төңіректі бір шолып алды да, жақын тұста адам қарасы көрінбегесін, сөз шүйкесін соза түсті.

– Не шықса да, ана Ғабит сұмырайдан шығады, қанын ішіне тартып, сұп-сұр болады да жүреді. Ал марқұм Жетес деген тұқымымен тәуір адам ғой. Әкесі Сәмит Тұяқов ағай өмір бойы мектепте мұғалім, директор болды. Қыздары қандай – сызған қағаздай... Бір өнегелі отбасы еді. Мына бір қатын, әлгі марқұмның алған қатынын айтамын, сол келді де, осы үйдің берекетін алды.

– Сен не айтып отырсың, а?! Ол біздің алыстау болса да нағашы сіңліміз. Оның кімнен несі, қай жері кем? Қайта байы аузынан суы ағып жүрген түсірімсіз емес пе. Сосын жан-жағына қарайды да. «Бақпасаң мал, қарамасаң қатын кетеді» – демей ме бұрынғылар.

– Ол мақал қатыныңның құлы бол деген сөз емес. Сол сіңілің мектепте жүргенде-ақ елге белгілі болды емес пе, беті жылтырап, кеудесін керіп, көрінген еркекке көзін сүзіп, алдын басса – арты, артын басса – алды ашық жүрген әуейі еді ғой. Қайта мына қасқа тап бола кетіп, біраз абыройын жапты.

– Бәле сол қатыннан басталып тұр. Жетес марқұмның көзін ала бере, ана сұмырай, Ғабитті айтам, әлгі сұқсырға бара қалмай ма. Сүйіс-пүйіс, істі енді бастайын деп жатқанда Жетес үстерінен түскен көрінеді. Тұйықтығы болмаса нағыз қара күштің иесі ғой ол, қатынды да, ананы да өлтіре сабайды. Айқай-шуды әкесі естіп, арашалап алады. Әйтпесе екеуін де капут қыла жаздаған ғой. Қатынды қуып жіберген сосын, ана сұмпайы бүкіл ауылды, ақсақал, қарасақалды салып, кешірім сұрады ғой Тұяқовтардан...

– Содан...

– Содан кейін екі ай өткесін ана сұмпайы бар, тағы да Ерлан, Қабылан дегендер бар Жетесті ертіп киікке шығыпты. Содан сорлы бала өлі келді ғой. Онда да мал қарап жүрген балалар көріп, хабар беріпті.

– Да-а-а... Дела...

– Әй! Сен қатын көзің көрді ме? Ол қоян атып жүріп, байқаусызда өзі жазым болған жоқ па... Бүкіл ел, милитса солай деді.

– Милитсаң не бітірсін. Мына Ғабиттің ол жақта құдасы бар екен, бір шишка дейді, сол көмектесіп жауыпты ғой...

– Оны қайдан білдің?

– Ал, білдім. Сонда бәрін саған айтуым керек пе?

Сатып алушылар келе бастады, әңгіме бағыты басқа жаққа бұрылды. Келіскендей түс кезінде Болаттар да жетті, бұл оларға сатылған балық пен түскен ақшаның есебін беріп, жөніне кетті. Тергеуші бастық жіберген арнайы жабық машинада келе жатып та, көлік үстінде киімін ауыстыру кезінде де ой үстінде еді, ол жаңа бір ізге түскенін сезді. Манағы әйелдің айтқаны шын болса... Ойпыр-ай, не деген сұмдық! Адам баласы жауыз болып бара ма? Кек алу ғой шамасы... Ойпыр-ай, жауыз-ай, ә?

* * *

Қарауылтөбе мен Абайды күріш сатып алушы болып екі күн аралағаны ешқандай нәтиже бермеді. Мұқан барлығын бастыққа баяндады. Бастық ой үстінде, бір мезет ойына бірдеңе түскендей бұған қарай айналмалы креслосымен еңсеріле бұрылды.

– Капитан! Жүнжіме. Менің бір танысым Тараздан осында сатылатын қара күріш іздеп келіпті. Өзі ақтап аламын дейді және бір вагондай алмақ. Сен соны Айдарлыға ертіп апар, күріш сататындармен кездестір, сөйтіп, ол жақты тағы бір байқап көр. Кім біліпті, сәтін салайын десе... Сөйт. Ол жақтан келгесін маған жолығарсың...

Ол орнынан тұра бергенде есік ашылып, бастықтың тергеу жөніндегі орынбасары майор Қапаев енді. Есіктен кіре сөйлеп келеді: «Кешіріңіз, бастық мырза! Мына бір қағазға срочно сіздің подписіңіз керек болғаны» деді. Ол бір парақ қағазды бастыққа ұсынды да бұған қарап: «Ау, Мұқан мырза! Сен звезда болып кеттің ғой тіпті. Көрмейміз жұмыста, қайда жүргеніңді ешкім білмейді. Бұл қалай?» Бұл аузын ашамын дегенше бастық жауап берді.

– Капитан өткендегі іспен жүр. Мазаламаңдар. Соны самоубийства деген дұрыс сияқты. Ешқандай із жоқ. Жаппар, сен де бұған көмектес. Қазір қысқарта салсақ, ертең полиция іздеген жоқ деп шығады жұрт. Сондықтан уақыт созып отырмыз. Сондай-ақ сабылып іздеген боп та көрінуіміз керек. Әйтпесе болмайды. Түсіндің бе мені?

– Дәл солай, полковник мырза! Әрине ол самоубийства ғой. Мен мына капитан босқа жүр десем, үлкен саясат бар екен ғой. Түсіндім. Дұрыс. Әй, капитан, жарайсың! Тымпиып, түк сездірмейсің ғой. Маладес...

– Тісіннен шықпасын. Бұл менің тапсырмаммен жұмыс жасауда. Істің түпкі бағыты белгілі ғой, соған барлық жағынан балталаса да бұзылмайтындай ғып подгон жасауымыз керек. Жүрген-тұрған жерінің бәрін хаттамаға түсіріп дегендей...

– Ұқтым, басеке! Ал, капитан көмегім керек болса – мен дайын. Ну и дает. Тіпті сездірмейді де. Жұрттың бәрі Штерлиц болып кеткен бе, немене өзі...

Майордың түрі манағы келгендегідей түнеріңкі емес, жайнап кеткен, манағы тығыз қағаз дегенін де ұмытып кеткендей. Ол шығып кетті, бастық байқадың ба дегендей иек қақты, бұл басын изеді.

...Бастықтың танысы жеңіл көлікке отырар-отырмастан бұдан «Полиция қызметкерісің бе?» – деп сұрады. Бұл жеке кәсіппен айналысатынын айтты. Анау үнсіз қалды да, жүргізушіден «Сен ше?» – деп сұрады. Ол да басқа салада, «ҚазГерМұнайда» жұмыс істейтінін, жақында вахтадан келгесін, қолы бос болғандықтан бір танысының өтінішімен келе жатқанын айтты. Анау басын шайқап мырс ете қалды. Мұның сұраулы кейпін аңғарған болуы керек, анау сампылдай жөнелді.

Алдажар ӘБІЛОВ

(Жалғасы бар)

ЗАҢ газеті

Редакторлар кеңесінің төрағасы – директор
Досымбек ӨТЕҒАЛИЕВ

Бас редактор **Айнұр СЕМБАЕВА**
Бас редактордың орынбасары **Шолпан ҚАРАЕВА**

Нөмірдің кезекші редакторы **Ерлік КЕБЕКБАЙ**

Меншік иесі:
«ЗАҢ» МЕДИА-КОРПОРАЦИЯ»
ЖАУАПКЕРШІЛІГІ ШЕКТЕУЛІ СЕРІКТЕСТІГІ

МЕНШІКТІ ТІЛШІЛЕР:

Астана	Айша Құрманғали 8 707 851 91 13.
Алматы облысы	Нұрбол Әлдібаев 8 701 357 66 84.
Ақтөбе облысы	Жансая Есмағанбетова 8 705 398 62 83.
Атырау облысы	Боранбай Ғалиев 8 775 543 03 80.
Маңғыстау облысы	Жазира Әбіл 8 702 514 54 44.
Қызылорда облысы	Гүлбану Мақажан 8 701 697 39 86.
Түркістан облысы	Сейітхан Құлмаханбетов 8 707 721 19 59. Шадияр Мекенбайұлы 87757335665
Батыс Қазақстан облысы	Нұрлыбек Рахманов 8 707 177 80 70.

РЕДАКЦИЯНЫҢ МЕКЕНЖАЙЫ:

050012, Алматы қаласы,
Х.Досмұхамедұлы көшесі
68 «б»-үй.
Қабылдау бөлмесі:
292-43-43, 8 708 929 9874, zangazet.kz

E-mail: zanreklamaastana@mail.ru

«Заң газеті» аптасына 2 рет – сейсенбі, жұма күндері жарық көреді.
Жеке таралым 5545 дана
Апталық таралым 11 090 дана

Тапсырыс №191 Индекс 65921

Газет Қазақстан Республикасы бойынша таралады

Газетіміздің электронды нұсқасын ZANMEDIA.KZ сайтынан оқи аласыздар.

Газет бетіндегі жарияланымдардың позициясы мен фактілері үшін редакция жауап бермейді.

Жарнама мен хабарландырулардың мазмұнына жарнама беруші жауапты. Жарнама берушінің жіберген қателігіне байланысты талап-тілектер хабарландыру жарияланған күннен бастап екі ай мерзім ішінде қабылданады.

Газеттің электронды нұсқасы **№16297-Г куәлікті 2017 жылғы 12 қаңтарда** Қазақстан Республикасының Ақпарат және коммуникация министрлігі берген.

Газеттің терімі мен бет қаттау жұмыстары «Заң» Медиа-корпорация» ЖШС компьютерлік орталығында жасалды. Алматы облысы, Іле ауданы, Өтеген батыр ауылы, Сейфуллин көшесі, 2«б», «Принт плюс» ЖШС баспаханасында басылып шығарылды. Тел.: факс. 8 (727) 51-78-27, 8 (727) 51-78-31